

III

USTAŠKO-DOMOBRAŇSKA I ČETNIČKA DOKUMENTA

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
2 AVGUSTA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU TR-
NOVA, FOJNICE I KREŠEVA¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B/II

Broj: V.T. — 6302 1943— Zagreb, dne 2. kolovoza 1943.—
Predmet: Djelatnost partizana u Bosni.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL
Zagreb

Dana 31. srpnja 1943 godine u 14.15 sati, primili smo iz
Sarajeva brzogjav sljedećeg sadržaja:

»Partizani nanovo zauzeli selo Zijamet, Crnu Luku do
sela Sišića, Usteče,² Govedića,³ 4 km od Trnova, i nadiru pre-
ma Trnovu.⁴ Noćas kod Stambulčića napali su partizani do-
mobransku obhodnju i ubili 8 domobrana, a za sudbinu ostalih
nije poznato. — Oko Lašve skupina partizana napala prugu i

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. a/l—13, k. 27.

² Zijamet, Crna Luka i Usteče su zaselci i na karti 1:100.000 nisu
nađeni.

³ Govedovići

⁴ Prema naredenju Vrhovnog štaba NOV i POJ Štabu Prve pro-
leterske divizije od 25 jula (vidi tom IV, knj. 15, dok. br. 135) jedinice
ove Divizije dobile su zadatak da se prebace u Bosansku Krajinu. Treća
i Sedma krajiška brigada prebacivale su se opštim pravcem: Devetak
pl.—Jahorina pl.—Trnovo—Umoljani. Treća krajiška brigada u toku
noći 31 jula ušla je u Trnovo. Opširnije o tome vidi u dok. br. 25.

železničku postaju, ali su odbijeni. — Oko Fojnice i Kreševa partizani još napadaju i beru poljske plodove».⁵

Dostavlja se s molbom na znanje. —

ZA DOM SPREMNI!

NADSTOJNIK B/II ODSJEKA:
(potpis nečitak)

P⁶ 2.VIII.1943   2/VIII D⁷

BR. 177

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
2 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA
PURACLC I TEŠANJ¹**

**MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B/II**

Broj: V.T. — 6306 — 1943.—

Zagreb, dne 2. kolovoza 1943.—

Predmet: Djelatnost partizana na sektoru
Teslić — Namjere partizana. —

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL
Zagreb

Dana 31. srpnja 1943 godine u 15 sati primili smo iz Tuzle brzogjav sljedećeg sadržaja:

»U namjeri spajanja partizanskih grupa iz Majevice i grupa iz Ozrena, koje još nisu uspjele napraviti prodor u područje Teslica i Tešnja, gdje je partizanska glavnina napra-

⁶ Na ovom prostoru nalazile su se jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 7 i 78.

⁷ Paraf generala Ivana Prpića, načelnika Glavnog stožera domobranstva

¹ Paraf generala Fedora Dragojlova, načelnika Operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva

vila prepad na mjesto Puračić,² te istog u naletu zauzela i ponovo se povukla nazad u pravcu Ozrena. — Ova izvidnica je zapalila drveni most kod istoga mjesta na rieci Spreči. — Do ovoga časa željeznički saobraćaj Tuzla — Doboj funkcioniра i nadalje normalno. — Borba za Puračić trajala je samo pola sata, nakon kojega vremena su se oružnici sa legionarima povukli. — Komunističke postrojbe Drugog bosanskog korpusa, nakon izvršenog napada na grad Tešanj,³ kojeg su u prvom naletu djelomično zauzele i istodobno zapalile poljoprivrednu školu, nadiru preko planine Krnin u pravcu Motajice. — Radi ovog ugrožava se sigurnost grada Doboja i Dervente, a istodobno željeznička pruga za Zagreb na dionici Brod na Savi⁴ — Nova Gradiška. — Partizani su se sami povukli iz Tešnja, — predhodno opljačkavši nekoliko kuća. — Danas je, u cilju storniranja naglog prodora partizana, otišla i jučer stigla iz Kozluka jedna pukovnija »Vražje divizije« u Doboj. — U Zavidovićima se nalaze manje postrojbe ruske vojske generala Vlasova i postrojbe bugarske vojske — Dionica na željezničkoj pruzi između Zenice i Lašve, koju su partizani 27 srpnja ponovo srušili, danas je popravljena i saobraćaj za Sarajevo nastavljen normalno. —«

Dostavlja se s molbom na znanje. —

ZA DOM SPREMNI!

NADSTOJNIK B/II ODSJEKA:
(potpis nečitak)

P 2.VIII.1943 D

(M. P.)

² Napad na Puračić, 29 jula, izvršile su jedinice Druge proleterske brigade. Opširnije o tome vidi u dnevniku komandanta Druge proleterske brigade u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/9a, k. 736 A.

³ Napad na Tešanj izvele su jedinice Pete i Druge brigade Dvanaeste NOU divizije. Vidi dok. br. 6.

⁴ Slavonski Brod

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD
2 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA
TRNOVO I DONJI VAKUF¹

III. ZBORNO PODRUČJE

Op. Br. 4/tajno

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 2.8.1943 GODINE

(Oznake po karti 1 : 100.000)

I. 1. — Partizani zauzeli Trnovo. Prekid prometa Vranduk—Begov Han traje i dalje.

2. — *Pojedinosti:*

a) *Područje Trnovo:*

Prema izvješću 5. or.pukovnije, 31. o.mj. u 2045 sati partizani su zauzeli Trnovo i zapalili oruž. postaju u Trnovu.²

Podrobniji podatci nedostaju.

b) *Područje D. Vakuf:*

31. o.mj. u 0200 sati izvršen je napad na D. Vakuf od strane 500 partizana naoružanih sa 2 teška bacača, mnogo strojnica i strojopušaka.³ Napadaj je trajao od 0315 sati. 1 naš bunker uništen. Napadaj je odbijen. Podatci o gubitcima nedostaju.

c) *Područje Vranduk — Begov Han:*

Prema izvješću pred. orsa kod rav. H.D.2.,⁴ željeznička pruga na odsjeku Vranduk — Begov Han nije još popravljena i promet je u prekidu.

d) *Područje Busovače:*

Prema izvješću mjest. zap. Travnik, želj. pruga, koja je bila porušena 31. 7./1.8. između Busovače i Viteza, popravljena je i promet uspostavljen.

U selima oko Busovače još se uvijek nalaze jače partizanske skupine, koje ugrožavaju želj. promet Lašva — Travnik.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—31, k. 27.

² Vidi dok. br. 176 prim. 4.

³ Napad na Donji Vakuf vršile su jedinice Devete brigade Desete NOU divizije. Opširnije o tome vidi u dok. br. 7.

⁴ Pretstavnika oružanih snaga kod ravnateljstva Hrvatskih državnih željeznica

5212

REPUBLIKA NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZARUČNIŠTVO
ORUŽNIČKE PUKOVINE

Taj. J. S. Broj 932

Glavni stožer, Zagreb, 14. VII. 1943.

Predmet: Ustaša.

**GLAVNOM ZARUČNIŠTVU ORUŽNIČTVA SIGURNOSTI U ZAGREBU
ZARUČNIŠTVU III. ZBORNOG POKOLJA USTASA**

Dne 22. srpnja 1943. god. u 2200 sati otječu ustaša posade Glamoč sa milicijom krenuo je u selo Dabrave, Prilježje i okolna sela (8-14 km sjeverozapadno od Glamoča) da sakupi od pravoslavaca stoku. 27. srpnja 1943. u 1000 sati odjeo se je vratio u Glamoč i dotjerao 35 komada goveda i oko 800 komada sitne stoke.

Istovremeno prilikom otjecanja stoke ustaša posada Glamoč i milicije, kojom djeluju neki ustaški častnici, ustaše su međusobno počeli krasti i otinuti stoku, pa je došlo do posredovanja sa strane ustaških častnika. Upotrijebljeno je i vatreno oružje kojim zgodno je jedan ustaša vojničar teško ranjen.

Videći ranjenog druga cijela ustaška bojna digla se je na oružje i napadala na ustaške častnike, od kojih su neki utekli i sakrili se, a neki ušli u ustaše. Oklopim smrzom doputovao je u Glamoč ustaški dopukovnik behen koji je ustaše umirio.

Smolben na behen.

Zapovjednik pukovnik
Stjepan Tomajević

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO ORUŽNIČKO ZARUČNIŠTVO
Odjel za javni i gospod.

Broj 931/14.

B Zagreb, dan 14. VII. 1943.

AKTIVNI AVANGARDNI VALTER
ABANZ RIMASURO OVA
13000 HRVATSKA - BEHENSKI

1. MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA (Glavni stožer, izvjestajni odjel)
2. ZARUČNIŠTVU USTASKIH VOJNICE (nadzorni odjel)

predlaže se. -

Zastupnik glavnog zapovjednika,
glavar stožera, pukovnik,
(Stjepan Tomajević)

1412
NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO
GLAVNI STOŽER - IZVJESTAJNI ODJEL
Izv. 5036

14. VII. 1943.

3.— *Namjera*: Razviđanje u ugroženim prostorima i popravak želj. pruge i objekata.

Vlastiti i neprijateljski gubici: Nema podataka.

II. 1.— Prema izvješću Središnjice opreze u Sarajevu, dne 1. o. mj. u 1250 sati, oko 50—60 neprijateljskih zrakoplova letilo je nad Nišem i okolinom, a 2. o. mj. u 0005 sati neprijateljski zrakoplovi letili su nad Beogradom, u 0035 sati neprijateljski zrakoplovi letili su nad Kraljevom.

2.— Prema nalogu SS divizije P.E. XXII. i XXIV. ustaške bojne iz Vlasenice i Han Pijeska upućene 2. o. mj. u 0700 sati u Sokolac.

3—4.— Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zapovjednik, general
(Lukić)

P 5/VIII

Lukić gnrl

(M. P.)

BR. 179

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUZNICKE PUKOVNIJE OD 2 AVGUSTA 1943 GOD. O POBUNI USTAŠA IZ GLAMOČA PROTIV OFICIRA U VEZI SA PODJELOM OPLJAČKANE STOKE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

5. ORUZNICKE PUKOVNIJE

Taj. J.S. Broj 932

Sarajevo 2. kolovoza 1943.

Predmet: Pobuna ustaša.

GLAVNOM ZAPOVJEDNICTVU ORUZNICTVA SIGUR.
ODJEL ZAGREB
ZAPOVJEDNICTVU III. ZBORNOG PODRUČJA GLST.
SARAJEVO

Dne 22. srpnja 1943 god. u 2200 sata odjel ustaša posade Glamoč sa milicijom krenuo je u selo Dubrava, Pribelja i okolna sela (8—14 km. sjeveroistočno od Glamoča) da pokupe od

pravoslavaca stoku. 23. srpnja 1943 u 1000 sati odjel se je vratio u Glamoč i dotjerao 35 komada goveda i oko 800 komada sitne stoke.

Istog dana prilikom dieljenja stoke između ustaša posade Glamoč i milicije, kojem dieljenju su prisustvovali ustaški častnici, ustaše su međusobno počeli krasti i otimati stoku, pa je došlo do posredovanja sa strane ustaških častnika. Upotreb- ljeno je i vatreno oružje kojom zgodom je jedan ustaša vojni- čar teško ranjen.

- Videći ranjenog druga cijela ustaška bojna digla se je na oružje-i navalila na ustaške častnike, od kojih su neki ute- kli i sakrili se, a neki mirili ustaše. Oklopnim samovozom do- putovao je u Glamoč ustaški dopukovnik Boban koji je ustaše umirio.

S molbom na znanje.

Zapovjednik, pukovnik
Stjepan Jakovljević
Jakovljević

6. VIII. 1943.

BR. 180

ZAHTJEV KOMANDE TREĆE ČETNIČKE BRIGADE »KO-
CIC« DESETOJ LOVAČKOJ PUKOVNIJI, NJEMAČKOJ
FELDZANDARMERIJ I KOTARSKOJ OBLASTI U MRKO-
NJIC GRADU OD 2 AVGUSTA 1943 GOD. ZA BOMBARDO-
VANJE NARODNOG ZBORA U S. VRBLJANI¹

K O M A N D A
III BRIGADE »KOČIĆ«
BOS. KRAJIS. ČETNIČKOG KORPUSA
C. Broj. 119/43
2 avgusta 1943 godine
Varcar Vakuf

Predmet: Danas partizani održavaju zbor u Vrblja-
nima kod Crkve.

10. LOVAČKOJ PUKOVNIJI VARCAR VAKUF
NJEMAČKOJ FELDŽANDARMERIJ VARCAR VAKUF
KOTARSKOJ OBLASTI U VARCAR VAKUFU

Komandant 4 bataljona cve brigade iz Vrbljana je ovu komandu izvestio, da danas 2 avgusta 1943 godine partizani održavaju zbor u selu Vrbljanima kod Crkve.

KOMANDA
III BRIGADE "KOČIĆ"
HRV. KRAJIS. ČETNIČKOG KORPUSA
B. Broj: 119/43
2. avgusta 1943. godine
Varcar Vakuf

POŠILJAK: Danas partizani održavaju sbor u Vrbljama kod Crkve.

10 LOVAČKOJ PUKOVNIJI VARGAR VAKUF
NJEMAČKOJ VELEŽANDARMERLI
KOTARSKOJ OBLASTI U VARGAR VAKUFU

Komandant 4 bataljona ove brigade iz Vrbljana je ovu komandu obavestio, da danas 2. avgusta 1943. godine partizani održavaju sbor u selu Vrbljama kod Crkve.

Broj učesnika na sboru nije poznat. Gradjanstvo je sela koja leže pod partizanima pozvato sve.

Misljesh je ova komanda, da bi navedeno mjesto trebalo bombardovati.

S molbom na nadležnost.-

24. jui. 1943

Komandant
M. Kurtović

ZAPOVJEDNIŠTVO
10. LOVAČKE PUKOVNIJE
Op. Br. 16/taj. 4
2. kolovosa 1943. g.

TAJNO

Varcar Vakuf KOMANDANTU ČETNIČKE III. BRIGADE "KOČIĆ". - Dne 2. kolovosa 1943. godine ovo zapovjedništvo predalo je ovu sadržinu spisa u 11.00 sati zapovjedništvu 2. lovačkog zadruga i umolilo je, da se najjužnije u pute zrakovlavi radi bombardovanja teritorije Vrbljanj.

O prednjem se obavještavate radi znanja.-

Zamjenik zapovjednika:

setnik

KURTOVIĆ

Jos. Kurtović

Broj učesnika na zboru nije poznat. Građanstvo je sela koja leže pod partizanima pozvato sve.

Mišljenja je ova komanda, da bi navedeno mjesto trebalo bombardovati.

S molbom na nadležnost.—

2/VIII 1943

(M. P.)

Komandant,
Mil. Trivunčić

Pov.

ZAPOVJEDNIŠTVO
10. LOVAČKE PUKOVNIJE

Op. Br. 76/taj.—

2 kolovoza 194 . . . . g.

Tajno

Varcar Vakuf

KOMANDANTU ČETNIČKE III. BRIGADE »KOČIĆ«

Dne 2. kolovoza 1943. godine ovo zapovjedništvo predalo je ovu sadržinu spisa u 11.00 sati zapovjedništvu 2. lovačkog zdruga i umolilo je, da se najžurnije upute zrakoplovi radi bombardovanja teritorije Vrbljana.

O prednjem se obavještavate radi znanja.—

Zamjenik zapovjednika:
satnik,
(KURTOVIĆ)

Jos. Kurtović stk.

IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGOG ZBORNOG PODRUČJA
OD 3 AVGUSTA 1943 GOD. O RASPOREDU I JAČINI SVO-
JIH JEDINICA¹

PRIMLJENA BRZOJAVKA

PRIMLJENO OD:	BRODA DAN: 3. 8. 43	SAT i MINUT: 2138	BROJ:
PUTEM	DAN:		BROJ:

S A D R Ź A J

ZA KOGA: OPERATIVNI ODJEL

SPOJ: —.—.

Po zapovijedi Befehlshabera² odlazi 369 divizija u Sara-
jevo.

II. zbor³ preuzima opet područje Teslić — Doboj — Tuzla.
Prvi lovački zdrug određen je u područje Doboj — Te-
slić.

Prvi topnički sklop i doknadna bojna 369 divizije ostaju
u području Tuzla — Bijeljina — Brčko.

Napušteni Zbor od 369 divizije ni u kakvom slučaju ne-
ma snaga za zaštitu ovih dvaju mjesta.

¹ Original—depeša, pisana na mašini, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—22, k. 27.

² Komandant korpusa i njemu ravnih jedinica.

³ Pod komandom II zbornog područja (sa sjedištem štaba u Sla-
vonskom Brodu) na teritoriji Bosne nalazile su se sljedeće jedinice:
Prvi lovački zdrug, sa štabom u Doboju i potčinjenim jedinicama na
području Dervente, Teslića i Doboja; Drugi lovački zdrug (štab u Ostro-
šcu) sa potčinjenim jedinicama na području Bosanskog Novog. Bihaća
i Prijedora; i Treći lovački zdrug, sa štabom u Turbetu i potčinjenim
jedicama na području Turbeta; zatim Druga obkopska bojna (pio-
nirski bataljon) u Brčkom i po jedna domdo bojna u Derventi, Tesliću i
Gračanici. Viteška posadna bojna »Branitelji Kladnja« nalazila se u
Kladnju. O rasporedu ustaško-domobraskih snaga na teritoriji Bosne
vidi pregled koji je raden na osnovu raspoloživih dokumenata a nalazi
se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

Zapovijed Befehlshabera: prugu Zagreb — Zemun svim sredstvima zaštititi.

Osiguranje žetve i industrija moraju u pomanjkanju četa izostati.

Bijeljina — Brčko i Modrica moralo bi se zaštititi, molimo uputite u ta mjesta ustaše ili neke druge postrojbe.

Slaba obkoparska bojna u Brčkom ne može se držati ako bude napadnuta, dok u Bijeljini ima svega 500 ljudi (dobrovoljaca slabe vrijednosti i jedan obkoparski sat).

Druga bojna treće pukovnije u Modrici je bez borbene vrijednosti, osim toga mora i otići u sastav drugog lovačkog zdruga.

Op. broj 640 tajno.

H.D.P.

P 4/VIII D

PRIMIO BRZOJAVKU DANA 3.8. U SATI 2145

DEŠIFRIRAO DANA 3.8. U SATI 2400 PODPIS: . . . (nečitak)

OČEVIDNI BROJ BRZOJAVKE 30	PRIMLJENA: DAN 4. MJESEC 8. GOD. 43. SAT 24 MINUT 20	PODPIS I ČIN ČASTNIKA, KOJI JE BRZOJAVKU PRIMIO: PODPIS: Magdić Milan ČIN: poručnik

IZVOD IZ BOJNE RELACIJE TREĆE BOJNE TRINAESTE
PJEŠAČKE PUKOVNIJE ZA 3 AVGUST 1943 GOD. O NA-
PADU JEDINICA NOV NA GORNJI VAKUF¹

IZVOD IZ BOJNE RELACIJE

za 3. VIII. 1943 g.

3. VIII. 43.

Prošla noć i dan protekao mirno. Iz svake sati po 1 vod na predstraži. Ostatak bojne vježba. U toku 3/4. VIII. 1943 pobunjenici su izveli napad na Gornji Vakuf.²

III. POSJEDANJE POSTAVA ZA ODBRANU GORNJEG VAKUFA

Da bojna mogne izvršiti svoju odbranu G. Vakufa, izvršen je po zapovijedi III. bojne Op. br. 265/Taj. od 29. VI. 1943. ovakav raspored posjedanja:

9. sat posjeda i brani iztočni odsjek na liniji od straže koja vodi iz G. Vakufa u s. Vrsi, preko platoa Zvižde, k. 753, do ceste G. Vakuf — Travnik (Izključno). U cilju osiguranja i razviđanja postavlja 3 poljske straže jačine jednoga roja i to br. 1 na glavici zapadno s. Vrsi, broj 2 na stazi, koja vodi iz Zvižde za s. Ponir br. 3 na k. 753. Kao pojačanje osiguranja pridaju se dvie strojnice, koje se postavljaju kod straža br. 1 i 3. Ostatak sati kao pričuva u školi.

10. sat posjeda i brani sjeverni i sjeverozapadni odsjek čija se linija proteže od ceste G. Vakuf — Travnik uključno, stazom koja spaja cestu G. Vakuf — Travnik i G. Vakuf — Bugojno, jugoistočno s. Batuša grobljem, koje se nalazi na putu G. Vakuf — Bugojno zapadnom i južnom ivicom G. Vakufa do seoskog puta, koji vodi iz G. Vakufa u s. Uzričje uključno. U cilju osiguranja i razviđanja postavlja 4 poljske straže, jačine 1 roja i to: br. 1 na cesti G. Vakuf — Travnik kod drugog preloma—zavoja, br. 2 južno od s. Batuša, u blizini straže, koja spaja navedene dvie ceste, br. 3 kod ž. postaje na sjevernoj ivici G. Vakufa i br. 4 na južnoj ivici G. Vakufa, u blizini staze,

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/13—1, k. 117.

* Napad na Gornji Vakuf (koji su branile jedinice Treće bojne Trinaeste pješačke pukovnije — vidi dok. br. 134) noću 3/4 avgusta izvršila su dva bataljona Četvrte NOU brigade Pete divizije zajedno sa Travničkim NOP odredom. Opširnije o tome vidi, pored pomenutog dokumenta, i u dok. br. 78 i 118.

koja vodi u s. Paloči. Preko noći postavlja zasjedu kod k. 666. Kao pojačanje pridata sati 1 strojnica, koja se postavlja u šupi iznad škole. Ostatak sati u pričuvi u starom župnom stanu.

11. sat: posjeda i brani južni odsjek na liniji koja ide od seoskog puta G. Vakuf — Uzričje — izključno, Strmicom 785,³ Bezimenim Visom jugo istočno Strmice 785, r. Vrbasa, stazom G. Vakuf — Vrsi. Za svoje osiguranje postavlja 3 poljske straže jačine 1 roja i to: br. 1 na Strmici 785, br. 2 na Bezimenom Visu, jugoistočno Strmice 785, br. 3 na cesti G. Vakuf — Prozor, na južnom izlasku iz mjesta. Postavlja zasjedu na k. 876 (na putu koji vodi u šumu k. 957). Kao pojačanje pridaje se 1 strojnica postavljena na Bezimenom Visu j.i. Strmice 785. Ostatak sati u pričuvi u zgradi svratišta Matijanić.

12. sat pridaje 9. sati 2, 10. i 11. sati po 1 strojnicu. Ostatak strojnica u pričuvi u zgradi kotarske izpostave.

Poluvod bacača postavlja se kod crkve sa zadatkom da podpomaže odbranu postava na bilo kojem mjestu.

Postav utvrđen u vidu streljačkih rovova na stojeći stav, gnjezda, za strojopuške i strojnice.

Povozi kod nastambi sati.

Lječničko pomoćište u kući.

Stožer bojne u zgradi pučke škole.

Zapovjedna mjesta zapovjednika vodova na postavima spojena sa brzoglasnom linijom sa stožerom bojne odnosno sa satima.

IV. TOK BORBE:

3. kolovoza 1943 vraćali su se iz Prozora u Bugojno 3 samovoza njemačkih redarstvenika. Kroz G. Vakuf prošli su u 22.00 sati. Došavši ovi samovozi blizu k. 63⁴ na cesti G. Vakuf — Bugojno, naišli su na zasjedu komunista, koja je zapriečila put gredama i stablima u dubini oko 1 km i na samovoz otvorila vatru. Ova borba između njemačkih redarstvenika i pobunjenika primjećena je na postavu u G. Vakufu u 22 sati i 10 minuta. Odmah je zapovjednik naredio zbjeg u namjeri da napadnutim redarstvenicima pošalje po potrebi pomoć. Budući je vatra bila sve jača i da su se čuli pucnji bacača.

Međutim odmah iza toga i što je vatra kod toga sukoba sve više rasla na žestini, na stražu br. 3 iz sastava 9. sati na postavu Zvižde navalili su pobunjenici od s. Krupa. Napadni talas pobunjenika sve se je više širio prema desnom krilu sati t.j. prema straži br. 2 i straži br. 1, tako da je napadač podpuno napadao celi postav 9. sati. U trenutku kada je otvorila vatru

straža iz strojnica poljske straže br. 1 (9. sati) navalili su pobunjenici i na stražu br. 2 (11. sati) na Bezimenom Visu j.i. Strmice 875. Zapovjednici sati i bojne odmah su izvješteni o napadu i za pojačanje istočnog odsjeka, koji dominira nad G. Vakufom poslat je jedan vod 9. sati. U 23.00 sata borba je već u punom jeku na istočnom odsjeku (9. sati) i na postavu Bezimeni Vis j.i. Strmice 875 i Strmica 785. Na ostalom djelu fronta u taj čas bilo je još mirno. U 23.00 sata kada je vođena borba za plato Zvižde i Strmicu 785, upala je jedna grupa pobunjenika duž r. Vrbas u sami južni dio mjesta G. Vakuf i doprla do nastambi 12. sati, obkolivši nastambu 12. sati duž oba rukava r. Vrbas, napadači su navalili na ostatak 12. sati koji se još nalazio na dvorištu izpred zgrade sa ručnim bombama i nakon kraće borbe taj je dio sata, sa zapovjednikom sata satnikom Jurkovićem savladan i zarobljen. Time je borba bila prenijeta u samu varošicu i dalje se borba vodila ulicama i za pojedine kuće. Postavi 11. sati na južnom izlazu iz G. Vakufa za Prozor na Bezimenom Visu j.i. Strmice 875 i na Strmici 875 našli su se na jednom između dvije vatre, one od napadačkog talasa koji je navaljivao od k. 976³ onih napadača koji su se već nalazili u samoj varošici. Uslijed toga se je fronta 11. sati povukla u nazad sa navedenih točaka do linija mosta na r. Vrbas — ulica koja sječe G. Vakuf poprijeko i na toj se liniji zadržala. Pošto je pala Strmica 875, pobunjenici su sve jačim snagama navaljivali na G. Vakuf; poslije savladavanja djela 12. sati kod nastambe te sati, produžili su prema zapadu i zapalili zgradu, gdje se nalazilo obškrbno skladište bojne, ali koje je bilo skoro prazno, jer se je hrana već u večer podijelila pododjelima, dok su pobunjenici našli tamo samo jedan željezni sanduk sa desetak tisuća kuna, novčanim dokumentima obškrbnika i nešto od opreme i hrane.

U toku borbe napali su i kuću gdje je bilo liječničko pomoćište i tu zarobili liječnika bojne dr. Kulenović Osmana i sve osoblje liječničkog pomoćišta.

Na samu varoš vršeni su napadi i protunapadi sa jedne i druge strane s najžešćom vatrom pušaka, strojopušaka, strojnica, bacača i ručnih bombi. Kako su oko samih bacača, koji su bili postavljeni kod crkve počela padati zrna i posluga bila je izložena sve jačoj vatri, u 24.00 sata naređeno je da bacač promjeni postav i da se postave u dvorište školske zgrade.

U to doba pojavio se je još val pobunjenika i to od s. Bačuša sa očevidnom namjerom, da se G. Vakuf zaokruži i sa te

strane. Međutim to je spriječeno vatrom bacača i ostalih oruđa i pobunjenici su bili spriječeni i prinuđeni odustati od svoje namjere.

Borba za pojedine ulične dijelove i kuće vodila se je čas na jednoj čas na drugoj strani varošice u mraku, pri čemu se nisu razpoznali pojedinci tko je domobran, tko je od pobunjenika.

Iza 24.00 sata situacija je bila slijedeća:

Postav 9. sati od k. 753 preko Zvižde do puta G. Vakuf —Vrši drži se gađa u sve strane i prema istočnoj strani i prema varošici, te se njega pobunjenici nisu mogli dočepati. Fronta 11. sati pomakla se je u nazad do mosta u glavne poprečne ulice duž rieke Vrbas, do sjevernih kuća G. Vakuf i desetak metara od crkve i glavne poprečne ulice. 10. sat drži zapadnu ivicu G. Vakufa, sjeverni izlaz iz G. Vakufa (za Bugojno) i postav, koji ide stazom od jedne glavne ceste za Bugojno do ceste za Travnik.

U to vrijeme i do zore komunisti su opljačkali nekoliko stanova u G. Vakufu, prvenstveno stanove častnika, nastambe 11. i 12. sati. Požar koji je izbio u obskrbnom skladištu proširio se je na u blizini nalazeću se konjušnicu, u kojoj je bilo 13 konja 12. sati i na par privatnih kuća. Također su pobunjenici zapalili kuću vlasništvo jednog iztaknutog ustaše.

Na postavu koji je gore označen održali smo se do zore i držali ga čvrsto u svojim rukama. Komunisti su izvršili nekoliko juriša više uz galamu no uz upotrebu vatre, ali uzalud. Vojnici se nisu dali pokolebati. Komunisti kada su vidjeli da ne mogu dalje prodrijeti i savladati položaj i posadu, počeli su se pred zoru povlačiti, dijelom su se povukli prema Rastovu (cestom za Travnik) dijelom prema Prozoru, t.j. u pravce iz kojih su došli. Satovi koji su se povukli vraćeni su na svoje postave, koje su držali do prije navale pobunjenika.

V. Pouke iz ove borbe:

Očevidno je, da je komunistički napad morao biti potpomognut iz same varošice. Opravdan razlog ovoj sumnji jeste, da se je među stanovništvom nalazio izvjestan dio nama nerazpoloženih građana i jataka komunista, koji su komunistima išli na ruke. Komunisti su imali svoje ljude u samome G. Vakufu, što potvrđuje gore navedeni izkaz osoba iz G. Vakufa, koji se nalaze među komunistima. Komunisti su u G. Vakufu bili obavješteni gdje se nalaze stanovi svih častnika, jer su sve te stanove opljačkali i iz njih odnijeli sve stvari častnika, u koliko su se nalazili stanovi izpred naše linije. Komunisti su znali gdje se nalazi obskrbno skladište i liječničko pomoćište, jer su jedno i drugo napali, odnosno zapalili. Po nekoliko kuća

gdje su bili smješteni konji prikazati su komunistima te konjušnice državnih konja.

Nepouzdanost stanovništva uopće i njegovo pasivno držanje prema pobunjenicima, neobavještanja o pokretu i bavljenje komunista, mada je vojska tu da ga štiti od pljačke i otimačine.

Pojedine starješine nisu se mogle snaći u situaciji. Tako je postav 11. sati na Strmici 875 napušten, a da mu nije bilo poslato pojačanje iz svoje sati, što nije bio slučaj kod postava 9. sati koja je na svom postavu izdržala mada je imala neprijatelja izpred sebe i dijelom pozadi sebe, dakle nalazila se u sličnom položaju, kako postav na Strmici 875.

Nedovoljan odpor 12. sati, kod koje je pored zarobljenika sati bilo zarobljeno.....⁶ dočastnika i domobrana, a sa njima i jedna strojnica i sprema koja se nalazila u nastambi.

Pored svega toga štetno su utjecale na tek borbe sve one činjenice koje su navedene u stavkama »Stanje ljudstva« i »stanje naoružanja«. Desilo se je ono što se moralo očekivati, a to da je neispravno oruđe, a pogotovu strojnice, zatajilo.

G. Vakuf i pored nadmoćnije navale neprijatelja ipak je izdržao njegovu navalu, zahvaljujući prisebnosti i odvažnosti pojedinih starješina i vojnika.

Po usklikima navaljujućih pobunjenika i po izkazu zarobljenih vojnika koji su pobjegli iz zarobljeništva, na G. Vakuf navaljivala je 4. Krajiška udarna brigada i Travnički bataljon.⁷ Prema zahvatu i dužini fronte na kojoj je napad vršen, ispoljavanje vatre automatskog oruđa i pušaka, jačina napada cijeni se na približno 1000 ljudi. Pored automatskog oruđa imali su i dva bacača, ali ih nijesu upotrebljavali, vjerovatno u sijed nemanja streljiva, i ako su ta oruđa imala dobre i tučenjž. vriedne ciljeve.

Komunisti nisu upotrebljavali do nedavno taktiku navale sa urlikom, već se prikriveno i u tišini privukli do na 100 m. ispred položaja i tek sa toga udaljenija otvorili vatru ili bacili bombe. Da su napad izvršili planski vidi se i po tome, što su zapriječili put zmeđu G. Vakufa i Bugojna, da ne bi iz Bugojna stiglo pojačanje G. Vakufu, jer je dio trupa koji je krenuo iz Bugojna za G. Vakuf naišao na prepreke kod s. Tihomišlja, te stigao u G. Vakuf tek u 10.00 sati prije podne slijedećeg dana.

Znak razpoznavanja bio je tu noć kod pobunjenika »Beograd — Skoplje«. Znak za odstupanje »Popović«.

Vlastiti gubitci:

Palih: domobrani 9. sati Prančić Marko, Marić Petar i Džambo Petar. Sahranjeni su u katoličkom groblju u G. Vakufu 4. VIII. 1943. g.

Ranjenih: nije bilo.

Nestalih iz stožera bojne liječnik pomoćišta prič. poručnik dr. Osman Kulenović, jedan dočastnik i 6 domobrana zdravstvenika iz liječničkog pomoćišta.

10. sat: . . . . . 4 domobrana

11. sat:.....24 domobrana

12. sat: . . . . . zapovjednik prič. satnik Jurković Vicens, jedan dočastnik i 34 domobrana.

Svega: palih 3 domobrana, nestalih (pali u sužanjstvo) 2 častnika, 2 dočastnika i 68 domobrana. Od zarobljenih osoba vratili su se do sada: . . . . . častnika, ... dočastnika i . . . . . domobrana.

Gubitci tvoriva:

Stožer bojne 10 kalemova za namatanje brzoglasne žice, jedna namotalica za žicu, 2 brzoglasna aparata, 15 elemenata za brzoglas.

Sekcije: 1:100.000: Nevesinje, Konjic, Jajce, Prozor, Gacko 2, Zabljak 2.

Streljivo: 8 komada bijelih i 8 komada crvenih signalnih naboja, 100 naboja za strojosamokres, 25 naboja za samokres.

Odječna oprema: Jedna kapa taborska ljetna, 1 haljinac ljetni, 1 hlače dugačke ljetne, 1 par gležnjaka ljetnih.

Posteljna oprema: 1 zimski gunj, 2 plahte, i jedna slamnjača.

9. sat: gubitci u tvorivu: Od ubijenih tri domobrana odmetnici su odnijeli sa sobom slijedeću opremu: Puške tri, bodova tri, remena za pušku tri, kopče za remen 3, pripasnih remena 3, kesica za bod 3, nabojnače 3, naramenjaka 3, kukica za naramenjake 9, konopaca za čišćenje puške 2, vrhovničkih znakova 3, taborske ljetne kape 3, kabanice 3, ljetnih haljinaca 3, hlača ljetnih 3, gležnjaka 3, cipela 2 para, čizama 1 par, čarapa 3 para, košulja 3, gaća 3, pulovera njemačkih 1, maramica 1, ručnika 2, ranca 2, torbica za kruh 3, zdjelice 3, čaturice 2, čaturica njemačka 1, gunjeva 3, slamarica 2, kutija za puter 1, naboja 7.9 mm SS 300.

U zgradi obskrbnog skladišta koja je izgorila, a u kojoj su bili na službi 2 dočastnika i 2 domobrana 9. sati izgorila je slijedeća oprema:

Kabanica 3, zimskih haljinaca 2, hlača zimskih 2, cipela 1 par, čarapa 4 para, obojaka 1 par, ručnika 4 para, kreveta 2, slamarica 2, plahti 4, jastučnica 2, ranac 1, ranac njem. 1, krušne torbice 3, torbica njem. 1, čaturica 2.

Na postavu koje je držalo ljudstvo 9. sati, odmetnici su pri povlačenju naišli na njih i u borbama uspjeli zarobiti opremu kako slijedi: Šatorskih listova 14, gunjeva 9, slamarica 7, čaturica 5, zdjelica 4.

Streljivo koje je utrošeno u borbi 9e sati:

Naboja 7,9 mm SS 12.765, naboja 7,9 mm SS B. 2.500, naboja 8 mm 6.400, naboja 9 mm za strojosamokres 46, naboja za samokres 12, znakovnih naboja: bijelih 19, zelenih 3, crvenih 9, ručnih bombi 76. Za izgubljeno tvorivo 10. sati poslati će se naknadno izkazi o pravdanju tvoriva, netom povjerenstvo utvrdi stvarnu količinu, jer se zapovjednik sati nalazi na zdravstvenom dopustu.

Sve utrošeno i izgubljeno tvorivo u borbama 11. sati naknadno će se dostaviti izkazi, netom povjerenstvo ustanovi stvarnu količinu, pošto se zapovjednik sati nalazi u bolnici na liječenju. Utrošeno i upropašteno tvorivo u borbama sa odmetnicima 12. sati naknadno će se pravdati izkazima, netom povjerenstvo ustanovi stvarnu količinu, jer se zapovjednik sati nalazi u sužanjstvu kod odmetnika.

U borbi 3./4. VIII. g. propalo je još 17 konja, 6 pari zaprežnog pribora i jedne dizgine, 1 kola.

Zapovjednik, bojnik:
(Sušmelj)
Sušmelj, bk

/

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA
OD 5 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADIMA JEDINICA NOV
NA DOBOŠNICU I SREBRENİK¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Zagreb, dne 5. kolovoza 1943.—

Broj: V.T. 6512 — 1943.—

Predmet: Napad partizana na naše uporište
Dobošnicu — napad partizana na Sre-
brnik — poručnik Gagić sa posadom
priključio se partizanima, — namjere
partizana.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Dana 5. kolovoza 1943 godine u 10.45 sati primili smo iz
Tuzle brzojav sljedećeg sadržaja:

»Noćas u 1 sat oko 200 partizana² napali su uporišta do-
mobranske pukovnije u Dobošnici. Uslijed brojčane nadmoć-
nosti i boljeg naoružanja napadača legionari su se poslije krat-
ke borbe povukli, da na taj način izbjegnu obkoljavanju. Parti-
zani su zapalili uporište te željezničku postaju Dobošnicu i ne-
koliko posebičnih kuća, prethodno ih opljačkavši. Prilikom ovo-
ga napadaja pruga nije oštećena. Partizani su se nakon izvrše-
nog napada povukli u smjeru sela Prokosovića, od kuda su i
došli. Željeznički most na Spreči, o kome je podneseno izvje-
šće, popravljen je 2. kolovoza, te je time uzpostavljen redoviti
promet na pruzi Tuzla — Doboj. Prema najnovijim saznanjima
doznajemo, da je noćas grupa partizana nepoznate jakosti na-
pala Šrebrenik.³ Legionari domobranske pukovnije pod zapov-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 5/1—17, k. 27.

* Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dnevnik
komandanta Druge proleterske brigade u arhivi Vojnoistoriskog insti-
tuta pod reg. br. 1/9 a k. 736 A.

* Vjerovatno se odnosi na jedinice Sedamnaeste NOU divizije
koje su u to vrijeme dobile zadatak da se prebace sa prostorije pl.
Majevice na područje Ozrena i Trebave. Vidi dok. br. 119.

jedničtvom poručnika Gagića, poznatog sokolaša i komuniste, ^ koji su se nalazili u Srebrniku kao straža i posada, priključili su se partizanima. Doznajemo, da partizani namjeravaju napasti Lukavac o čemu i sami govore. Budući da je Lukavac dobro branjen, partizanske snage, koje se nalaze u okolici Lukavca, nisu u stanju ozbiljno ugroziti samo mjesto. Ako nastupe promjene u tom pravcu pravovremeno ćemo izvijestiti.«—

Dostavlja se s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

P 5.VIII.1943 D

NADSTOJNIK B./II. ODSJEKA
(potpis nečitak)

(M. P.)

BR. 184

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD
5 AVGUSTA 1943 GOD. O BORBAMA I POKRETIMA JE-
DINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

III. ZBORNO PODRUČJE

Op. Br. 8/tajno

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 5.VIII.1943.

(Oznake po karti 1:100.000)

I. 1.— Neprijatelj se prikuplja u prostoru j. od pl. Bitovnja i ugrožava promet u prostoru Konjica.

2.— *Pojedinosti:*

a) *Područje Trnova:*

Prema naknadnom izvješću Domdo sati Trnovo, u borbama oko Trnova 30. i 31.VII. neprijatelj je imao: 7 mrtvih (prebrojano) i više ranjenih, a na našoj strani: 5 milicionera mrtvih, 4 ranjena i 8 nestalo. Oružje i streljivo sve spašeno. Neprijateljska skupina, koja je prešla preko prostora Trnovo, bila je navodno jaka oko 3000 partizana.²

b) *Područje Konjic — Bradina:*

Prema izvješću 2. gorskog zdruga, noću 3/4 o.mj. jakoj neprijateljskoj skupini iz istoč. smjera uspjelo se prebaciti preko želj. pruge Konjic — Bradina i spojiti sa neprijateljskom skupinom, koja se sada nalazi u prostoru zap. Konjic — Bradina.³ Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja: 4 mrtva i 2 ranjena. Pruga je na ovom odsjeku popravljena i promet uspostavljen.

c) *Područje Rama — Prozor:*

Prema izvješću 2. gor. zdruga, popravljen je drveni most na cesti Rama — Prozor, koji je bio porušen 3. o.mj.

Prema izvješću SS divizije P.E.⁴ ustanovljen je pokret jake neprijateljske skupine sa s. prema Prozoru.

d) *Područje Travnik:*

Prema izvješću mjest. zap. Travnik, skupina oko 600 partizana koja je 30.VII. porušila želj. prugu kod Vranduka, došla je u s. Gluhu Bukovicu (12 km. s.i. od Travnika).

e) *Područje Begov Han:*

Prema naknadnom izvješću iz Doboja, prilikom napadaja partizana 30.VII./I.VIII.⁵ na želj. prugu kod Begov Hana, zarobljeno je 37 domobrana želj. bojne, koji su radili na pruzi.⁶

f) *Područje Busovača — Kiseljak:*

Prema izvješću mjest. zap. Travnik, partizani drže cestu Busovača — Kiseljak⁷ i nikoga od građanskih osoba ne puštaju cestom. U okolini Busovače seljacima oduzimaju trećinu poljopriradnih prihoda.

g) *Područje G. Vakuf:*

Prema izvješću SS divizije P.E. 4.VIII. partizani upali u G. Vakuf⁸ potisli hrvatsku posadu. Poduzete mjere da se G. Vakuf povrati u naše ruke.

³ Noću 3/4 avgusta jedinice Treće i Sedme krajiške brigade Prve proleterske divizije, na maršu za Bosansku Krajinu, prešle su prugu Sarajevo—Mostar na sektoru Konjic—Bradina. Zapadno od ovog sektora nalazile su se jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 25 i 78.

⁴ SS divizija »Prinz Eugen«

⁵ Treba da stoji 31.VII/I.VIII.

⁶ Napad na prugu Sarajevo—Brod, kod Begova Hana, izvršile su jedinice Sedme NOU divizije. Opširnije o rezultatima napada vidi u dok. br. 2.

⁷ Na pomenutom prostoru nalazile su se jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 118.

⁸ Napad na Gornji Vakuf izvršili su dijelovi Četvrte NOU brigade Pete divizije i Travnički NOP odred. Opširnije o rezultatima napada vidi u dok. br. 78, 118, 134 i 182.

h) *Područje Jajce:*

Prema izvješću 373. divizije, 4.VIII. izvršen je napadaj na oklopni vlak kod s. Doganovci (12 km. j. od Jajca). Vlak prevrnut. Pruga porušena. Podrobniji podatci nedostaju.

3. — *Namjera:* Razviđanje u prostoru S'okolca — Rogatice, Pazarića — Bradine — Konjica, osiguranje i popravak želj. pruge.

Vlastiti gubici: 5 milicionera mrtvih, 4 ranjena i 5 nest., 37 domobrana zarobljeno, 1 mrtav (kod SS d.)

Neprijateljski: 11 mrtvih i 2 ranjena. Nanesenih od SS div. 20 mrtvih (prebrojano) i 30 mrtvih procjenjeno.

II. 1. — Bez promjene.

2. — Prema nalogu 373. divizije, Zagrebačka konjanička pukovnija 6. o.mj. odlazi iz Travnika u podhvat.

3.—4. — Bez promjene.

III. Bez promjene.

P. 8/VIII D

(M. P.)

Zastupa zapovjednika
pukovnik (Pacak)
Pacak

IZVJEŠTAJ VELIKOG ŽUPANA IZ TUZLE OD 5 AVGU-
STA 1943 GOD. O SITUACIJI I POKRETU JEDINICA NOV
NA PODRUČJU TUZLE¹

PRIMLJENA BRZOJAVKA

PRIMLJENO OD: TUZLE	DAN: 5. 8. 43. SAT I MINUT: 1640	BROJ: 40
PUTEM KRUGOVALNE POSTAJE ZAGREB 1	DAN: 5. 8. 43. SAT I MINUT: 1800	BROJ: 247

Najžurnije — prije svega

S A D R Ź A J

ZA KOGA: MINISTRU POSTROJNIKU DR. SUSIĆU — ZAGREB
SPOJ: .—.—

Molim izhodite audienciju stožerniku Stipi Šuti radi pod-
našanja sljedećeg izvještaja:

Situacija Tuzle i oko Tuzle svakim časom pogoršanija.²
Jaki banditski pokreti sa obje strane Spreče sa namjerom
napadaja na tvornicu Lukavac, na čijoj se zalihi nalaze 20
vagona amonijaka, na rudnike Bukinje, Kreka i Tuzla sa svih
strana. Banditi raspolažu sa topničtvom i bacačima mina.
Postaja Dobošnica sa magazinima, vagonima kao i samo mjesto
spaljeno. Borbe iznad Bistarca. Očekuje se svaki čas spajanje
sa Gradačkog područja prešlih banda spojenih sa Majevičkim
odredima došlih do Srebrnika, Jasenice i Potpeća sa banditima
Ozrena radi zajedničke akcije. Obrana nedovoljna. Katastrofa
može nastupiti svakog sata.
Molim žurnu spasavajuću odluku.

VELIKI ŽUPAN DR. KADIC
P. 6/VIII D

V.T. broj 83/43.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 5/1—28, k. 27.

² Na području Tuzle u to vrijeme nalazile su se jedinice Druge
proleterske i Šesnaeste NOU divizije. Vidi dok. br. 44 i Dnevnik ko-
mandanta Druge proleterske brigade (dok. br. 1/9 a, k. 736 A) u arhivi
Vojnoistoriskog instituta.

PRIMIO BRZOJAVKU DANA 5.8. U SATI 1950

PODPIS: (nečitak)

OČEVIDNI BROJ BRZOJAVKE 50	PRIMLJENA: DAN 5. MJESEC VIII. GOD. 43. SAT 20 MINUT 20	PODPIS I ČIN ČASTNIKA, KOJI JE BRZOJAVKU PRIMIO: PODPIS: nečitak ČIN: nadsatnik

BR. 186

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA
OD 6 AVGUSTA 1943 GOD. O PREBACIVANJU JEDINICA
NOV NA MAJEVICU¹

**MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B. II.**

Broj: V.T. 6540 — 1943.— Zagreb, dne 6. kolovoza 1943.—

Predmet: Napad partizana na Kiseljak kod Lukavca —
Prelaženje partizana iz Šekovića. —

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL
Zagreb

Dana 5. kolovoza 1943 godine u 19.25 sati, primili smo iz
Tuzle brzojav sljedećeg sadržaja:

Danas su partizani napali Kiseljak kod Lukavca, ali su
odbijeni po našoj miliciji. Sinoć se 300 partizana prebacilo iz
Šekovića u Majevicu,² naši su ih dočekali i borba još traje.
Put Tuzla — Doboj kako željeznički tako i kolski prekinuta.—

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

**NADSTOJNIK B.II. ODSJEKA
(potpis nečitak)**

P 7.VIII.1943 D (M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 7/1—10, k. 27.

² Vjerovatno se odnosi na jedinice Šeste istočnobosanske NOU
brigade, koja je tih dana stigla na Majevicu sa prostorije Sekovići—
Romanija. Šestog avgusta na Majevicu su se povratile i jedinice Se-
damnaeste NOU divizije. Vidi dok. br. 119.

DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČ-
KE PUKOVNIJE OD 6 AVGUSTA 1943 GOD. O POKRETIMA
JEDINICA NOV SJEVEROISTOČNO OD KONJICA¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. broj 6635/taj.

U Mostaru, dne 6. kolovoza 1943 god.

Predmet: Dnevno izvješće
broj 216. —

- GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA »OP«.—
- HRVOPO-u SUŠAK—
- III. ZBORNOM PODRUČJU (Glst.)—
- SASTAVAK.—

STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODATCIMA
TOKOM 6. KOLOVOZA 1943 GOD.:

I.—

A) Kratka ocjena situacije:

Jaka partizanska skupina (navodno 3000 ljudi) zauzevši sela pod Bjelašnicom: Lediće — Lukovac — Rakitnicu — Umoljane (8 — 18 km. z. od Trnova) nadire u smjeru željez. postaje Bradina i svojim prednjim dielovima izbila je noću 3./4.VIII. na željez. prugu kod Podorašca² (6 km. sjev. istoč. od Konjica).

Druga partizanska skupina nepoznate jačine (po nekim izvještajima čak 5 brigada) već se od skoro nalazi u gorskim predjelima zapadno od crt&: Bradina — Ostrožac, odakle manji dielovi gotovo svaku noć napadaju želj. prugu.³ Sjedinjenje glavnih dielova ovih dviju skupina na želj. pruzi Sarajevo — Konjic izgleda da neposredno predstoji i od tog trenutka ova pruga, naš jedini spoj sa sjeverom domovine, bit će prekinuta za neko vrieme. A naša su skladišta hrane gotovo prazna—nemamo zalihu ni za deset dana!

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—19, k. 27.

² Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije koje su vršile pokret za Bosansku Krajinu. Opširnije o tome vidi u dok. br. 25.

³ Na prostoru zapadno od linije Bradina — Ostrožac nalazile su se jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 78.

Iako je kolski most preko Neretve kod Aleksinog Hana gotov, samovozni promet preko Prozora, kao zamjena želj. pruzi, teško će se moći odvijati čim se sjedine gore pomenute partizanske skupine, jer će put preko Prozora kontrolirati partizani. Dok oni ne budu razjurenjeni, ostaje nam samo dugački put: Bugojno — Posušje — Mostar. Međutim su partizani 31.VII. žestoko napadali i Donji Vakuf.⁴ To znači, da i promet preko Bugojna može odkazati za neko vrieme.

Na pozajmice hrane od Talijana u sadašnjim prilikama teško možemo računati. Od Nijemaca tako isto—od neki dan insistiraju da im vratimo pazajmijeno brašno. A odakle?

Zbog gore izloženog potreba nalaže da se Posklad Mostar, Trebinje, Bileća i Dubrovnik obskrbe tromjesečnom zalihom hrane i da se utrošak redovno znavlja kad to borbene pril'ke dozvoljavaju. Obskrba hranom, streljivom i ostal'm mora biti posvema neovisna od (kraćih ili dužih) prekida prometa, ako se želi računati sa dugim odporom četa t.j. do zadnjega naboja i čovjeka. —

B) Djelatnost podređenih četa i pojedinosti o neprijatelju:

Javljeno je zadnjih dana prikupljanje četnika u području Dobričeva (11 km. juž. od Bileće) i Dubočana (4 km. juž. od Dobričeva). Jačina nepoznata. —

C) Vlastite mjere:

Kao i u ranijem izvješću. —

II.—

Pokreti i premještaji vlastitih četa i osobiti događaji:

4.VIII. došle su željeznicom u Bileću 2 talijanske bojne (1 navodno četnici u tal. odorama) i po završnom iskrcavanju, produžile su put Crne Gore u neki podhvat protiv partizana.—

III.— •

Osobiti događaji i mjere izvan borbene djelatnost :

Nije bilo. —

ZA DOM SPREMNI!

ZASTUPA ZAPOVJEDNIKA

Glavar stožera, podpukovnik

(Zak)

Zak

(M. P.)

P 10/VIII D

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE MAGLAJ OD 6 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA MAGLAJ¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNIČKA POSTAJA MAGLAJ

Broj 413/taj.
6/VIII 1943

u Maglaju, p. Maglaj

Predmet: Izvještaj o napadu partizana na mjesto Maglaj

1. ZAPOVJEDNICTVU 4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE TUZLA
2. KRILNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNICTVU TUZLA
3. ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI TUZLA
4. KOTARSKOJ OBLASTI MAGLAJ
5. VODNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNICTVU TESLIC

5. kolovoza 1943. god'ne u 2230 sati od strane partizanskih bandi izvršen je napad na mjesto Maglaj i to od istočne i sjeverne strane.² Napad je izvršen pucanjem iz strojopuškaka i velikom v'kom i poklicima, iz čega se je moglo da zaključi da napadača ima dosta.

Nakon nekoliko vremena napad je prekinuo pa je ponova nastavljen sa istih strana u 2330 sati istoga dana a u 0230 6.VIII 43 izvršen je napad sa svih strana na mjesto Maglaj.

Partizani su u 0230 uspjeli da zauzmu željezničku postaju Maglaj koju su osiguravali domobrani željezničke straže i domobrani Dom. Dob.³ satnije iz Maglaja te su željezničku postaju Maglaj odmah zapalili koja je izgorjela.

Također su partizani uspjeli da potisnu i domobrane dom. dob. sata koji su se nalazili sa istočne strane Maglaja u bunkerima kao pesada te im je na taj način uspjelo da uđu u istočni deo grada Maglaja.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37/25—1, k- 201.

² Napad na Maglaj izvršile su jedinice Druge NOU i Četvrte proleterske brigade Druge proleterske divizije. Vidi dnevnik komandanta Druge proleterske brigade u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/9a, k. 736 A.

³ Domobranksko-dobrovoljačka

Kada su partizani zauzeli željezničku postaju Maglaj, izvršili su jak napad na vojarnu oružničke postaje Maglaj koju je branilo 13 oružnika koji su uspjeli da napad savladaju i u 5 sati istoga dana jurišanjem partizane od postaje odbili.

Prilikom odbrane vojarnu oružničke postaje Maglaj poginuo je domobranski razvodnik Suljo Alijagić, koji je pogoden iz parabela u lijevu stranu grudnoga koša. Drugih žrtava kod oružnika nije bilo.

Prilikom borbe ranjeni su, i to jedan momak njemačkog redarstva i jedan domobran željezničke straže a jedan njemački vojnik je poginuo. Sem toga ranjene su u kućama 4 građanske osobe.

Sjeverno od želj. postaje Maglaj udaljeno 3 km partizani su zapalili jedan bunker sa kojeg se je posada povukla i na istom mjestu su bili raskinuli želj. prugu u dužini oko 20 metara a pokušali su da poruše i jedan mali most na istom mjestu što im nije uspjelo. Pruga je opravljena i saobraćaj je ponova uspostavljen.

Partizani su 6.VIII. 1943. u 7 sati povukli se kroz zasijana žita i to jedna grupa zapadno u pravcu sela Ošava⁴ a druga grupa istočno od Maglaja koji su bili zauzeli položaje po kotama i bunkerima u kojima je ranije bila vojna posada, te su sa istih prepucavali na mjesto Maglaj sve do dolaska pojačanja, koje je u Maglaj stiglo u 9 sati i stupilo sa njima u borbu te su uspjeli uz pomoć avijacije da ih potisnu nazad.

Prilikom povlačenja partizani su sa sobom povelili prometnog činovnika željezničke postaje Maglaj Mulalića Asima kojeg su našli na dužnosti u želj. postaji Maglaj.

Partizani su u iztočnom dielu varoši ulazili u privatne kuće, u radnje ali nisu ništa oduzimali.

Ovaj izvještaj nije se mogao prema postojećim zapovjedima dostaviti brzo i glasno a ni brzojavno iz razloga što je pošta Maglaj isključena radi preuzimanja b.b. linija od strane njemačkog vojnog zapovjedništva pod svoju upotrebu.

Zapovjednik
Narednik Šarić
Šarić naredn.

IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U KONJICU OD 8 AV-
GUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA BRA-
DINU, LUKAC MOST, BRĐANE I PODORAŠAC¹

Konjic, dne 8. kolovoza 1943 g.

KOTARSKA OBLAST U KONJICU
Taj. br. 295/43

Predmet: Napad partizana
izviješće. —

- 1) Velikoj župi Hum
- 2) Župskoj redarstvenoj oblasti

Mostar

Dana 3 kolovoza t.g. noću napali su partizani Bradinu, Lukač most, Brđane i Podorašac, kao i jedan njemački transportni voz, koji se nalazio na Brđanima.² Prigodom borbi poginula su u Brđanima dva Nijemca, a jedan je ranjen, dočim je od part'zana poginulo u Brđanima četiri. Na više mjesta bila je pokvarena željeznička pruga, ali je u toku sutrašnjeg dana opravljena.

ZA DOM SPREMNI!

KOTARSKI PREDSTOJNIK,
(Perković)

(M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18/11, k. 192.

² Pomenute napade izvršile su jedinice Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi u dok. br. 25.

DNEVNI IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U DUBROVNIKU OD 11 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA NJEMAČKI TRANSPORTNI VOZ KOD RAVNOG¹

KRILNO ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 946/taj.

U Dubrovniku, dne 11 kolovoza 1943

Predmet: Dnevno izvješće od
11 kolovoza 1943 do
18 sati.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIŠTVU ORUŽNIČTVA (J.S.)
ZAGREB,
ZAPOVJEDNIŠTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE MOSTAR,
ZAPOVJEDNIŠTVU 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE (J.S.)
MOSTAR,
ZAPOVJEDNIŠTVU 14. PJEŠAČKE PUKOVNIJE TREBINJE,
VELIKOM ŽUPANU VELIKE ZUPE DUBRAVA
DUBROVNIK,
ZAPOVJEDNIŠTVU MJESTA DUBROVNIK,
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI DUBROVNIK.

1. — 9 kolovoza 1943 u 245 satⁱ, pojavio se jedan zrakoplov nepoznate narodnosti, koji je letio od sjeveroistoka prema jugozapadu i ovom prilikom bacio promčbeno tvorivo—letke iznad sela Riđice i Majkova, kotar Dubrovnik (18 km. sjeverozapadno od Dubrovnika). Letci su pisani na talijanskom jeziku i pozivaju se Srbi, da ih doture Italjanima.

2. — 10 kolovoza 1943 u 210 sati između sela Dvršnice i Velje Međe, kotar Ravno (6.5 km. sjeverno od Ravnoga) porušena je željeznička pruga za 45 metara, te je od dolazećeg njemačkog transportnog vlaka, koji je prevažao vojsku i ratno tvorivo iz Mostara za Bileću prevrnut stroj i tri vagona. Zatim je vlak od veće skupine odmetnika² napadnut ručnim bombama i pušcanom vatrom, te su 3 vagona zapaljena i izgorjela.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 20/6—1, k. 105.

² Napad su izvršile jedinice Desete hercegovačke NOU brigade, koje su djelovale na ovom terenu. Vidi dok. br. 15.

6862

VELIKO ŽUPANIŠKO ZAPOVJEDNICTVO
Brod 248/341

20/6-1
105

U Makarsku, dne 31 kolovoza 1943.

PRIMAK: Dnevno izvješće od
11 kolovoza 1943. br.
18 sati.

GLAVNICI ZAPOVJEDNICTVU OKUPNICTVA /J.S./ ZABRAB,
ZAPOVJEDNICTVU 6. PUŠKARSKOJ DIVIZIJI BOSTAR,
ZAPOVJEDNICTVU 6. BRUČIČKE PUKOVNIJE /J.S./ BOSTAR,
ZAPOVJEDNICTVU 14. PUŠKARSKOJ PUKOVNIJE HRVATSKOJ,
VELIKOM KUPANU VELIKE ŽUPE DUBROVNIČKE DUBROVNIK,
ZAPOVJEDNICTVU MESTA DUBROVNIK,
SUPERIOZNOJ KODARSTVENOJ OBLASTI DUBROVNIK.

1.-9 kolovoza 1943 u 245 sati, pojavio se jedan zrakoplov nepoznate narodnosti, koji je letio od sjeverozapada prema jugozapadu i ovom prilikom bacio promišljeno tvorivo-bombe ispod sela Ridjice i Makova, koje su udarile 18 km sjeverozapadno od Dubrovnika. Letci su pitali na talijanski jeziku i ponudili se ući, da ih dovedu Italijanima.

2.-10 kolovoza 1943 u 218 sati između sela Dvranice i Velje Medje, kotar Ravno /6,5 km sjeverno od Ravno/ porušena je željeznička pruga sa 45 metara, te je od dolaznog njemačkog transportnog vlaka, koji je prevažao vojsku i ratno tvorivo iz Bostara sa 11 vagona prevrnut stroj i tri vagona. Sotin je vlak od veće skupine odmetnika napadnut ručnim bombama i puščanom vatrom, te su 3 vagona spaljena i izgorjela. U 2 vagona našlo se je topovsko streljivo, koje je uništeno. U vlaku se je nalazilo 67 njemačkih vojnika. Borba sa odmetnicima trajala je od 210 do 400 sati, te su odmetnici zarobili 7 njemačkih vojnika, a 3 su lakše povrijeđena. Te odmetnici su se povukli preko Popova Palje u pravcu sela Čuvad, kotar Ravno /6 km sjeverno od Ravno/. Talijanske vojne snage izašle na lice mjesta i preduzele potjeru. Promet na pruzi je poslije nekoliko sati ustavljen, ali se prelazom.

Štohje se dostavlja imanja radi i odgovornosti.

ZA DOM SPREMI

15. VIII 1943

Zapovjednik, načelnik
/Zvonimir Porčić/

[Handwritten signature]

ZAPOVJEDNICTVO
6. PUŠKARSKOJ DIVIZIJI

Brod 248/341

U Makarsku, dne 31 kolovoza 1943

[Handwritten notes and signature]
glavni izborni
odgovorni
[Signature]

U 2 vagona nalazilo se je topovsko streljivo, koje je uništeno. U vlaku se je nalazilo 67 njemačkih vojnika. Borba sa odmetnicima trajala je od 210 do 400 sati, te su odmetnici zarobili 7 njemačkih vojnika, a 3 su lakše povređena. Po učinjenom djelu odmetnici su se povukli preko Popova Polja u pravcu sela Čavaš, kotar Ravno (6 km. sjeverno od Ravnoga). Talijanske vojne snage izašle na lice mjesta i preduzele potjeru. Promet na pruzi je poslije nekoliko sati uspostavljen, ali sa prelazom.

Prednje se dostavlja znanja radi i mjerodavnosti.

I

ZA DOM SPREMNI!

15.VIII.1943

Zapovjednik, nadsatnik:
(Zvonimir Sporčić)
(M. P.) **Šporčić**

BR. 191

**IZVJEŠTAJ ČETRNAESTE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD
12 AVGUSTA 1943 GOD. O SITUACIJI U TREBINJU¹**

14. PJEŠAČKA PUKOVNIJA

Op. Br. 973/taj

U Trebinju, dne 12.VIII.1943 g.

Predmet: stanje u Trebinju.

Radi znanja:

ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE —
MOSTAR.
ZAPOVJEDNIČTVU MJESTA — DUBROVNIK.
SASTAVAK.

Izveštavam o slijedećem:

1. — U gradu Trebinju osjeća se jako uznemirenost i bojazan svih zbog neizvjesnosti povodom glasova o predstojećem odlasku Talijana i događajima koji bi mogli s tim u vezi nastupiti.

2. — Četnici su naklonjeni da stupe u vezu sa našim vlastima, u kolike je vjerovati razgovorima koji se čuju u gradu, ali službenog dodira nema.

3. — TaPjanski zapovjednik 55 p.p. »Marche« rekao mi je danas između ostalog i ovo:

— Nemaju zapovjedi, niti kakvih uputa za pripremanje odlaska iz Trebinja. kao što pob'ja gas'ne o odlasku naše I. bojne 14. p.p.—IV./55. p.p. iz Trebinja u Dubrovnik; prvu partiju oružja, 100 pušaka i nekoliko strojopušaka za tu boju, primili su i očekuju uskoro dolazak i sveg ostalog oružja iz Italije.

— Politički vođa četnika Dobrosav Jevđević.² koj se je povodom dolaska njemačkih četa u Hercegovinu u svibnju ove godine sklonio kod Talijana, očekuje se već nekoliko dana u Dubrovniku, kuda treba da stigne iz Rijeke (Fiume)

— Četničkog vođu majora Bačevića³ traže Italijani i navodno bi ga imali uh'itati. Prema pouzdanim viestima se je ist nedavno iz područja oko Bihaća sa većom grupom svojih ljudi preko Lastve prebacio na jug prema Grabu

— Danas prije podne bio je upućen pukovnik Luigi Scotti, zapovjednik 55. p.p., u Grab, gdje je trebao uh'itati jednog četničkog vođu, koji je jutros iz Dubrovnika preko Hercegovine otputovao samovozom za Grab. Pukovnik Scotti nije ga mogao pronaći niti doznati gdje se nalazi. Koji je to četnički vođa, nije mi htio reći.

— Talijanske trupe su na sadašnjoj njihovoj zeni dobile zapovjedi da *pod svaku cijenu* imaju spriječiti ulazak njemačkih četa. Rečeno nam je, da je to zbog toga, da se ne bi ponovio slučaj od mjeseca svibnja u Mostaru, kada su Nijemci bez prethodnog obavještanja talijanskih (i naših) zapovjedništva prešli granicu njem.-talij. zona.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK
(MESIC)
Mesić

Pošto je po priloženom sastavku poslato izvješće kome treba u Spise

Glavar stožera, podpukovnik
Zak
Zak

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
14 AVGUSTA 1943 GOD. O BORBAMA I AKCIJAMA JEDI-
NICA NOV NA SEKTORU MAJEVICA — BIJELJINA¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO DAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Broj: V.T. 6797 — 1943.— Zagreb, dne 14. kolovoza 1943.—

Predmet: Djelatnost partizana na sektoru
Majevice — Bijeljina — Namjere par-
tizana — Dr. Hamdija Bravo pri-
ključio se partizanima.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL
Zagreb

Dana 13. kolovoza u 18 sati, primili smo iz Tuzle brzojav sljedećeg sadržaja:

»Partizanske snage, koje operiraju na sektoru planine Majevice, planski su razpodieljene u dva operativna lanca. Prvi lanac sastavljen je izključivo od crnogorskih partizanskih grupa, koje su se prebacile preko Majevice prilikom prodora preko Zvornika i uz pomoć odreda 6. udarne brigade vrše žilave akcije u sektoru Bijeljine. Padom Bijeljine ostvario bi se njihov cilj, to jest, spajanja najprije sa drugim operativnim lancem, koji je sada u području kotareva Brčko i Gradačac, a zatim spoj sa prvim i drugim partizanskim korpusom, koji operira u sektorima Tešanj, Teslić, Prnjavor, te na planinama Krninu i Motajici. Jače partizanske snage nalaze se sjeverno od Majevice u selima Čelić, Koraj, Mačkovac i okolini. Danas se vode ogorčene borbe na Majevisi između naše vojske i četnika na jednoj i partizana na drugoj strani.² U selu Mačkovac partizani su prekinuli saobraćaj srušivši most, te je time prekinuta veza Tuzla — Brčko. Kotarski liečnik iz Gradačca Hamdija Bravo priključio se je prilikom zauzeća Gradačca partizanima. Ovaj dr. Bravo jedan je od glavnih intelektualaca muslimanske legije. Legija svugdje pri dodiru sa partizanima

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1—22, k. 27.

² O situaciji i borbama na Majevisi i oko Bijeljine vidi u dok. br. 54 i 119.

ne daje nikakav odpor, a što je najzanimljivije, partizani prilikom zauzeća uporišta koja drže legionari, istima ne oduzimaju oružje, jer ih smatraju svojim ljudima.«

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

NADSTOJNIK B./II.ODSJEKA:

U. Z.

Rukavina

(B. Rukavina)

P 14/VIII D

(M. P.)

BR. 193

DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 14 AVGUSTA 1943 GOD. O EVAKUACIJI ITALIJANSKIH I DOLASKU NJEMAČKIH TRUPA NA TERITORIJU HERCEGOVINE¹

ZAPOVJEDNIČTVO

6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

OP. broj 6824/taj.

U Mostaru, dne 14. kolovoza 1943 god.

Predmet: Dnevno izvješće
broj 224 —

- GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA »OP«.—
- HRVOPO-u SUŠAK.—
- III ZBORNOM PODRUČJU (Glst.).—
- SASTAVAK.—

**STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODATCIMA
TOKOM 14. KOLOVOZA 1943 GOD.:**

I.—

A) Kratka ocjena situacije:

Stanje na području ove divizije bez naročitih izmjena. Talijani u Dubrovniku tovare tvorivo, ali ne pokazuju znake neke naročite užurbanosti pri tome. Veliki župan iz Omiša

(protivno ovome) javlja, da će Talijani još koliko danas napustiti Sinj, Zadvarje i Omiš. Po svemu sudeći, oni su riješeni, da idu. Kada? To će zavisti samo od situacije u Italiji.

Njemačke SS čete polako pune Hercegovinu: 1 bojna sa gorskom bitnicom je u Bileći (Talijani su je napustili 7. i 8. VIII), po 1 bojna u Čapljini i Ljubuškom, 1 gorska bitnica u Vitini, a u Imotskom 1 polubojna. U Nevesinju stožer topničke pukovnije, sa 3 bitnice, u Mostaru pored stožera SS divizije i stožer 2. pukovnije brdskih lovaca SS oružja, sa nekim svojim dielovima oko Mostara — računajući tu i 1 protuzrakoplovnu bitnicu za zaštitu Mostara i letilišta Jasenica. SS preselice, međutim, prolaze vlakovima kroz Mostar i dalje.

Zbog ovoga situacija naših primorskih naselja, kao i samoga Dubrovnika u mnogome se popravila, jer će prisutnost njemačke oružane sile u donjim krajevima razhladujuće djelovati na odmetničke usijane glave, te će se oni čuvati svih postupaka koji bi ih *suviše rano* doveli u izravni sukob sa Niemcima.

Kako opet među odmetnicima ima dosta i takvih koji u svojoj mržnji prema »okupatorima« ne paze na svoje gubitke, može se računati i sa odporom pobunjenika, kad Niemci krenu u Tal. zonu. Neka taj odpor traje samo 24 sata (a iskustva naša iz dosadašnjih borbi pokazuju, da je i duži moguć), pa je već omogućeno odmetnicima u susjedstvu naših primorskih naselja, da učine razna bezakonja nad našim nezaštićenim življem, jer će ta naselja odlaskom Talijana ostati bez posade. Potrebno je stoga udovoljiti mome prijedlogu upućenom HRVOPO-u pod broj 6758/taj. od 11.VIII.t.g. i odobriti postrojavanje jedne dragovoljačke bojne u Dubrovniku i 1 dragovoljačke sati u Trebinju. Ovo tim prije što ovoga puta Talijani neće pustiti Niemce na svoju zonu, dok su god oni na njoj. Oduprijet će se oružjem i to »pod svaku cenu«! Tako barem izvještava zapovjednik 14. pješake pukovnije iz Trebinja. A možda će za zaštitu svoga povlačenja izkoristiti i četnike. Naši dielovi iz Trebinja stoga teško će moći na vrijeme intervenirati.

B) Djelatnost podređenih četa i pojedinosti o neprijatelju:

Djelatnosti podređenih četa nije bilo. Novih podataka o neprijatelju nema.—

C) Vlastite mjere:

Kao i u ranijem izvješću.—

Pokreti i premještanji vlastitih četa i osobiti događaji:
Pokreta i premještanja vlastitih četa nije bilo. Osobitih
događaja nije bilo.—

III.—

Osobiti događaji i mjere izvan borbene djelatnosti:
Nije bilo.—

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

18.VIII.1943 P

18/VIII D

ZASTUPA ZAPOVJEDNIKA
Glavar stožera, podpukovnik
Zak
Zak

BR. 194

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
16 AVGUSTA 1943 GOD. O POVLAČENJU USTAŠKO-DO-
MOBRANSKIH JEDINICA IZ BUGOJNA, GORNJEG I DO-
NJEG VAKUFA I JAJCA¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Broj: V.T. 6856 9 — 1943. Zagreb, dne 16. kolovoza 1943.—

Predmet: Povlačenje naše vojske iz
Bugojna, G. i D. Vakufa i
Jajca.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL
Zagreb

Iz krajeva Bugojno, Donji i Gornji Vakuf i Jajce dana
4.VIII. o.g. njemačke vojne vlasti počele su povlačiti naše i
njemačke oružane snage prema Banja Luci. Posljedak ovih
povlačenja je ovaj:

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO NAVIGATORSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B/II.

17. VIII. 1943
13

Broj: V.T. 6896 - 9 - 1943.

Zagreb, dne 16. kolovoza 1943.

PREDMET: Povlačenje naše vojske iz
Bugojna, G. i D. Vakufa i
Jaice.-

MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

ZAGREB

Iz krajeva Bugojna Donji i Gornji Vakuf i Jaice dana 4. VIII. o.g. njemačke vojne vlasti počele su povlačiti naša i njemačke organizirane snage prema Banja Luci. Posljedak ovih povlačenja je ovaj:

Iz Gornjeg Vakufa povučena je 4. VIII. o.g. 1. bojna 13. pješačke pukovnije, a za njome su ostali u grad partizani. Iz Bugojna je povučena 1. bojna 13. lovačke pukovnije. Da nije stigla 1. bojna ustasa iz Livna, grad bi bio pao u ruke partizana. Iz Donjeg Vakufa povukla se je 2. bojna 13. lovačke pukovnije, a ostala je samo 1. satnija konjičkog sklopa, zagovorom njihovog zapovjednika.

Dana 3. VIII. o. g. oko 4 sata u jutro povukla se je sva vojska iz Jaica, koja je bila uređena tu iz gore spomenutih područja, prema Banja Luci. U Jaicu je ostao samo jedan konjički sklop, koji se također sprema za odlazak.

Jaice je skoro svaku večer napadano od partizana, te će biti ugroženo i zauzeto po odlasku sklopa, jer se mjesto ne može braniti samo sa regularnom stražom.

Među 11. na 12. VIII. o.g. partizani su prekinuli željezničku prugu na pet kilometara između Donjeg Vakufa i Jaica. Spružen je i jedan veći most. Preostalo je obavijestiti.

Izvještaj se može smatrati točnim, jer je saznat sa više povjerljivih izvora.-

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.-

ZA DOM SPREMI !

NADSTOJNIK B/II. ODSJEKA:
u.z.

17. VIII. 1943
Rukavina

Iz Gornjeg Vakufa povučena je 4. VIII. o.g. 3. bojna 13. pješačke pukovnije, a za njima su došli u grad partizani.² Iz Bugojna je povučena 1. bojna 13. lovačke pukovnije. Da nije stigla 1. bojna ustaša iz Livna, grad bi bio pao u ruke partizana.³ Iz Donjeg Vakufa povukla se je 2. bojna 13. lovačke pukovnije, a ostala je samo 1. satnija konjičkog sklopa, zagovorom njihovog zapovjednika.⁴

Dana 13. VIII. o.g. oko 4 sata u jutro povukla se je sva vojska iz Jajca, koja je bila usredotočena tu iz gore spomenutih područja, prema Banja Luci. U Jajcu je ostao samo jedan konjički sklop, koji se također sprema za odlazak.

Jajce je skoro svaku večer napadano od partizana,⁵ te će biti ugroženo i zauzeto po odlasku sklopa, jer se mjesto ne može braniti samo sa redarstvenom stražom.

Noću 11. na 12. VIII o.g. partizani su prekinuli željezničku prugu na pet mjesta između Donjeg Vakufa i Jajca. Srušen je i jedan veći most. Promet je obustavljen.

Izveštaj S2 može smatratiti točnim, jer je saznat sa više povjerljivih izvora.—

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

NADSTOJNIK B./II. ODSJEKA

U. Z.

Rukavina

(B. Rukavina)

P 17.VIII.1943 D

nvr. P.)

- ² Napad na Gornji Vakuf 3/4 avgusta izvršile su jedinice Četvrte brigade Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 118.

³ O napadu na Bugojno vidi u dok. br. 50, 51, 78, 92 i 113.

⁴ Vidi dok. br.#50, 62 i 207.

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
17 AVGUSTA 1943 GOD. O EVAKUISANJU USTAŠKO-DO-
MOBRANSKIH SNAGA IZ KLJUČA I MRKONJIC GRADA¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Broj: V.T. 6887 — 25 — 1943.—

Zagreb, dne 17. kolovoza 1943.—

Predmet: Izpražnjenje Ključa i Varcar Vakufa²
po našoj vojsci.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL
Zagreb

8. VIII izpraznila je vojska Ključ i Varcar Vakuf, te se nenapadnuta povukla prema Banja Luci. Jedan dio ostao je u Banja Luci, dok su ostali zajedno s topničkim postrojbama otišli prema Prijedoru, a cilj im je Bihać.

Po izpražnjenju spomenutog područja četnici su preuzeli vlast dok su predhodno izselili obitelji Hrvata iz Ključa i Varcar Vakufa. To je psliedilo prije napuštanja vojske.

Sada četnici drže područje od Ključa do Banja Luke i Jajca, prelazeći i na desnu obalu Vrbasa prema Kotorišću.³ Na tom području im smetaju partizani, čiji broj se u zadnje vrijeme ovdje pojačao.

Partizani su oduzeli četnicima 9. VIII. u 3 sata po podne Varcar Vakuf⁴, koje je mjesto četničkog vojvode DRENOVICA.⁵

Tko zna položaj oko Banja Luke, znade da su Ključ i Varcar Vakuf izhcdišne točke za osiguranje Banja Luke.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 28.

• ¹ Mrkonjić Grad

⁵ Kotor Varoš

⁴ Vidi dok. br. 21, 22, 37 i 57.

¹ Uroš Drenović, četnički komandant u Bosanskoj Krajini. Poginuo 1944 god. u borbi protiv NOVJ od savezničkih aviona za vrijeme Sedme neprijateljske ofanzive.

Svakako treba obratiti pažnju osiguranju Banja Luke, tim više, što četnička djelatnost jednog dana u namjerama može postati ista partizanskoj djelatnosti.—

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

NADSTOJNIK B./II. ODSJEKA

U. Z.

Rukavina

(B. Rukavina)

P 18/VIII D

(M. P.)

BR. 196

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
17 AVGUSTA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU
TRAVNIKA¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Broj: V.T. 6889 — 4 —1943. Zagreb, dne 17. kolovoza 1943.—

Predmet: Travnik ugrožen od partizana.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL
Zagreb

Dana 14. VIII. o.g. prekinut je promet od Travnika prema Donjem Vakufu i Bugojnu. Sva okolna mjesta su u rukama partizana. Veća mjesta sa veoma slabim posadama pasti će uskoro.

U samom Travniku nalazi se posada od oko 130 vojnika konjičkog sklopa. Ugrožen je sa svih strana.² U slučaju malo jačeg napadaja mjesto će pasti. Među vojskom, a isto tako i

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—13, k. 28.

Na području Travnika u to vrijeme nalazile su se jedinice Prve proleterske i Pete NOU divizije. Opširnije o situaciji oko Travnika vidi u dok. br. 24, 31, 78 i 88.

pučanstvom vlada strah i zabrinutost, a demoralizacija se osjeća u svim krugovima.

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

P 18/VIII D

NADSTOJNIK B./II. ODSJEKA

U. Z.

Rukavina

(M. P.)

(B. Rukavina)

BR. 197

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD
17 AVGUSTA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI CENTRALNE BOSNE¹

III. ZBORNO PODRUČJE

Op. Br. 35/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 17VIII.1943

(Oznake po karti 1:100.000)

I. 1.) Prikupljanje partizana u prostoru s. i. j. od Travnika sa vjerojatnom namjerom napadaja na Travnik. D. Vakuf pao. Bugojno obkoljeno.

2.) *Pojedinosti:*

a) *Područje* Travnik:*

Prema izvješću zagrebačke konjaničke pukovnije, 13. o. m. zapažena je jedna jača partizanska skupina u pokretu iz j.i. smjera prema s.z. na sjevernom rubu Vlašić Pl.

16. o.m. oko 600—800 partizana stiglo je do kt. 1733² (5 km. s.z. od Travnika), a istog dana viđene su partizanske skupine jačine oko 1500 partizana u prostoru j. od Travnika. Svi su izgledi da partizani pripremaju napadaj na Travnik.³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—13, k. 28.

² Vjerovatno k. 1173

³ O situaciji na području Travnika u to vrijeme vidi u dok. br. 24, 31, 78 i 88.

Radi opravke pruge oko Jajca, dosada još nije stigao I. konjančki sklop iz Jajca u prostor Travnika prema izdatom nalogu 369. divizije. Čim se pruga popravi ovaj sklop krenuti će u prostor Travnika. Sa snagama koje se sada nalaze u Travniku poduzete su sve mjere za odbranu.

b) *Područje Fojnica — Kreševo:*

Prema izjavama jednog pouzdanika, 4 partizanske brigade (krajška, crnogorska, hrvatska i još jedna nepoznata) nalaze se u prostoru sela Zvizd — Ivica (5—6 km. s.i. od Kreševa) — Pirin (4 km. j.i. od Kreševa). Osim toga jedna partizanska brigada raspoređena je na postovima planine Meduzoje⁴ (2 km. j.i. od Kreševa) i na Cubrenu (7 km. s.i. od Kreševa).⁵

3 partizanske brigade iz prostora Kreševa i Fojnice krenule su u Zec Pl. (9 km. j.z. od Fojnice) i Dusine (9 km. j. od Fojnice). U Fojnici nema većih partizanskih skupina, nego samo po neka partizanska obhodnja. Partizani prema pogovaranju imaju navodno namjeru da ponovno napadnu na Rajlovac,⁶ a osim toga i na Sarajevo, a prema drugim izkazima imaju namjeru da se još neko vrijeme zadrže u ovome prostoru i nakon toga da krenu prema Crnoj Gori.

c) *Područje Semizovac:*

Prema izvješću iz Semizovca nalaze se partizanske skupine⁷ nepoznate jačine u prostoru oko sela Vele i Oštrica⁸ (10 i 14 km. j.i. od Kiseljaka). Ove skupine navodno imaju namjeru napasti Alipašin Most, Sem'zovac i Rajlovac.

d) *Područje D. Vakuf — Bugojno:*

Prema izvješću V. zdruge, D. Vakuf pao u ruke partizana.⁹ Bugojno obkoljeno sa 600 partizana i odrezano sa sviju strana ne može dobiti hranu.¹⁰ Iz G. Vakufa prema Kupresu krenulo 300 partizana.¹¹

3.) *Namjera:* Osiguranje želj. pruge i razviđanje u ugroženim prostorima.

Vlastiti gubitci: nema podataka.

Neprijateljski: nema podataka.

II. 1.—4.) Bez promjene.

* *Meduvršje*

⁶ Na području Fojnica—Kreševo nalazile su se jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 78.

⁶ O napadu na Rajlovac 10/11 avgusta vidi u dok. br. 78 i 118.

⁷ Vidi prim. 5.

⁸ Oštrik (k. 840)

⁹ Vidi dok. br. 61.

¹⁰ Vidi prim. 2 dok. br. 201.

¹¹ Vidi dok. br. 50, 51 i 61.

III. Prema izvješću zagrebačke konjaničke pukovnije, pobjegli su sa položaja nadporučnik Jugo, zastavnik Sijerčić i 7 domobrana posadne bitnice IX. topničkog sklopa iz Jajca.

Za točnost:
Zastupa Glavara
Bojnik (Hasandedić)
Hasandedić

Zastupa zapovjednika
Pukovnik (Pacak) v.r.

P 19/VIII. D

BR. 198

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
18 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA
ČETNIČKO UPORIŠTE KOD DOBOJA¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Broj: V.T. 6940/43. Zagreb, dne 18. kolovoza 1943 —

Predmet: Djelatnost partizana na
sektoru D o b o j.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Savezno dostavljenom izvješću pod V.T. br. 6797/43. dostavlja se naslovu i sljedeće izvješće dostavljeno brzojavom iz Tuzle dana 17. VIII. u 23.30 sati:

»Grupa od 2300 partizana pripadnika divizije Drugog bosanskog korpusa napala je jučer četničko područje sjeverno od grada Doboja." Partizani su nakon kratke borbe sa četnicima koji su u jačini od 550 ljudi dali vrlo slab otpor, zauzeli mjesta

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—14, k. 28.

¹ Napad na pomenuto četničko uporište izvršile su jedinice Sedamnaeste istočnobosanske NOU divizije. Opširnije o tome vidi u dok. br. 119.

Kožuhe, 14 km. sjeverno od Doboja, Osječane 10 km sjeverno od Doboja i Grabsku, 4 km. sjeverno od Doboja, mjesto Kotorско 11 km. sjeverozapadno od Doboja drži posada Hrv. domobranstva i četnici, koji su ovamo došli pred potjerom partizana. Potrebno je odmah izvršiti potrebna bombardovanja gornjih položaja, budući partizani sakupljaju snage i imaju namjeru presjeći prugu Dobož — Derventa između Kotorškog i Rudanke.«—

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

NADSTOJNIK B./II. ODSJEKA: uz
nečitak

P 18/VIII D

(M. P.)

BR. 199

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
19 AVGUSTA 1943 GOD. O ZAUZEĆU PURACICA OD
STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE¹

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Zagreb, dne 19. kolovoza 1943.

Broj: V.T. — 7001 — 1943.—

Predmet: Partizani prebačeni u Ozren upa-
li u Puračić.— Legionari musliman-
ske legije priključili se parti-
zan'ma.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Dana 18. kolovoza 1943. godine u 22.26 sati, primili smo iz Tuzle brzojav sljedećeg sadržaja:

»Noćas u 11.30 sati izvidnica partizana prebačenih u Ozren upala je u mjesto Puračić² na liniji Tuzla — Dobož. — Par-

tizane je osobno predvodio odbjegli poručnik Omer Gluhić.— Prema primljenim podacima, kojima ovoga časa raspolažemo, ovaj upad partizana bio je dogovoren sa muslimanskom legijom, budući su partizani upali bez i najmanjeg odpora legije i odmah se zajedno priključili partizanima skupa sa zapovjednikom.— Broj priključenih legionara partizanima iznosi 100 ljudi naoružanih puškama i sa par strojnica.— U svim sektorima gdje muslimanska legija drži položaje u svojim rukama, partizani prolaze bez i najmanjeg odpora.— Partizani su se sa priključenim legionarima povukli natrag u partizanske položaje u Ozrenu i nisu nikome ništa opljačkali.— Željeznička pruga neoštećena i saobraćaj je redovan«.—

Dostavlja se prednje sa molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

NADSTOJNIK B.II ODSJEKA:

U.Z.

Rukavina

(B. Rukavina)

P 19.VIII.1943 D

DNEVNI IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI
U TUZLI OD 22 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA
NOV NA ČETNIČKA UPORIŠTA U TREBAVI I O SITUACIJI
NA PODRUČJU TUZLE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
— TUZLA —

Broj—536—Taj—1943. Tuzla, dne 22. kolovoza 1943. g.

Predmet: Dnevno izvješće za dan
22. kolovoza 1943 godine.—

- 1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA—TAJNICTVO MINISTRA—ZAGREB
- 2) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST—ZAGREB
- 3) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA—ZA DR. BAUERA — ZAGREB
- 4) GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE ZA IZTOČNU I ZAPADNU BOSNU G. SANDORU BENAKU — BANJA LUKA
- 5) OBĆEM ZAPOVJEDNICTVU REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 6) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ODJEL II B—ZAGREB
- 7) VELIKOJ ZUPI USORA I SOLI — TUZLA

U toku posljednja 24. sata na području grada Tuzle nije bilo nikakvih naročitih događaja.—

Oružnička postaja u Osječanima sa izvješćem od 18. ov. mj. Taj. broj: 375/43. dostavlja:

Na 17. ov. mj. u 4 sata došle su tri grupe partizana iz Majevice u jakosti oko 2.000. boraca te su napali Trebavski četnički odred sa tri strane i to od Koprivne 14 km. sjevero istočno od Kotorskog te od Dugih Njiva 10 km. istočno od Kotorskog iz sela Sjenine 9 km. jugoistočno od Kotorskog te su prema Osječanima i Grabskoj munjevitom brzinom razbili četničke odrede koji su se povukli prema Doboju a oko 3—400. četnika povuklo se je prema selu Litešiću² — Kotorsko na rijeku Bosnu.—³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta, pod reg. br. 14/8—1, k. 158.

² Ritešići

* Prema naredenju Vrhovnog komandanta NOV i POJ Sedamnaesta istočnobosanska NOU divizija dobila je zadatak da uništi četnička

Istog dana pristigle su u pomoć naše oružane snage iz Dervente i Doboja te sa četnicima na 18. ov. mj. zajedno stupile u borbu koja je s uspjehom vođena tako da su partizane potisnuli natrag prema Dugim Njivama i Koprivnici od kuda su i došli. Partizani su b'li naoružani osim strojica, strojopušaka, strojosa mokresa i bacača mina još i sa jednim brdskim topom kojeg nisu u ovoj borbi upotrebljavali.—

Gubitaka na našoj strani nije bilo, a kod četn'ka su nepoznati, dočim je na strani partizana kao napadača bio veći broj gubitaka.—

Na 21. ov. mj. njemačke postrojbe koje su bile u Lukavcu radi osiguranja fabrike Solvaj-tvornice od eventualnog napada odmetnika su napustile mjesto Lukavac, te prijeti opasnost od partizana da isti zauzmu i unište fabrička postrojenja.— Grad Tuzla je također sa svih strana po partizanima obkoljen,⁴ a naša je posada preslaba radi odbijanja eventualnog napada koji svakim danom može uslijediti, pa se ukazuje potreba poduzet¹ shodne mjere u svrhu pojačanja odbrane kao i obezbjeđenja fabrike Lukavac, koja je od značajne potrebe za našu industriju i veleobrt.—

Drugih osobitih događaja nije bilo, odnosno ova oblast nije primila više nikakovo izvješće.—

Prednje se moli uzeti na znanje.—

P.n.
REDARSTVENOG UPRAVITELJA
(Š. Muftića)
(potpis nečitak)

(M. P.)

uporišta na Trebavi i Ozrenu i da na Ozrenu smijeni jedinice Druge proleterske divizije. U tom cilju jedinice Sedamnaeste NOU divizije napale su i razbile četnička uporišta na Trebavi. Opširnije o tome vidi u dok. br. 119 i 198 kao i knjigu depeša Vrhovnog štaba NOV i POJ upućenih Drugoj proleterskoj diviziji — u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4—9, k. 731.

⁴ O situaciji u oblasti Tuzle u to vrijeme vidi u dok. br. 8 i 44 i Dnevnik komandanta Druge proleterske brigade (dok. br. 1/9 a, k. 73(A)) u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
23 AVGUSTA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU VE-
LIKIH ZUPA LAŠVA I GLAŽ KAO I PLIVE I RAME PO-
SLIJE POVLAČENJA USTAŠKO-DOMOBRAANSKIH I NJE-
MAČKIH SNAGA¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
TAJNICTVO
ZAGREB

Vrlo žurno!

U.M.V.T. broj: 281143. Zagreb, dne 23. kolovoza 1943

Predmet: Položaj na području vel. župa
Lašva i Glaž te Pliva i Rama
nakon povlačenja naših i
njemačkih oružanih snaga.

- 1) Ministarstvu oružanih snaga (Operativni odjel)
- 2) Državnom ministru Dru Mladenu Lorkoviću

Zagreb

1) Velika župa iz *Travnika* izvještajem od 17. kolovoza
t. g. javlja:

»Izvješćuje se naslov, da se je vojska, koja je do sada
bila u Varcar Vakufu, Jajcu i Bugojnu povukla.² Sa voj-
skom su se iz Varcar Vakufa izselili svi državni uredi, a
nakon toga su partizani zauzeli mjesto. Iz Jajca je također
najavljeno izseljenje svih državnih ureda, pošto je Jajce
ostalo bez vojske svaki čas se očekuje upad partizana. Pru-
ga Jajce — Donji Vakuf je odlaskom vojske ugrožena i već
nekoliko puta prekinuta. Bugojno je također ostalo bez voj-
ske, a mali broj ustaša, koji se još nalaze u Bugojnu nije
dovoljan za obranu mjesta, pa je i tamo nastala panika. Gor-
nji Vakuf se nalazi u rukama partizana.

U Travniku je ostala samo konjančica pukovnija i o-
dio Feldgendarmrije, dok je ostala vojska otišla. Oko Tra-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 11/1—12, k. 28.

* Opširnije o situaciji na pomenutim mjestima i na njihovom
području vidi u dok. br. 21, 22, 25, 37, 50, 51, 78, 92 i 118.

vnika se okupljaju veće skupine partizana pa je velika opasnost da partizani zauzmu Travnik.

Fojnica se nalazi već dva mjeseca u rukama partizana, koji su već nekoliko građana postrijeljali. Svijet je podpuno osiromašio, jer mu partizani oduzimaju hranu i žitarice.

Po okolici Busovače i Kiseljaka kreću se partizani³ slobodno i uznemiruju naše pučanstvo te im otimaju živu namirnicu. Brzglasne veze između Travnika i Sarajeva bile su jedno vrijeme prekinute, jer su partizani pokidali sve žice i presjekli stupove.

Obzirom na prednje molim Naslov, da posreduje kod nadležnih vlasti, da se žurno pošalje vojska u ove krajeve, da se zaštiti pučanstvo, država i privatna imovina.«

- 2) Iz *Tuzle* primljene su ove krugovalne brzopjavke:

Tuzla, 21. kolovoza 1943.

Jučer je došao zrakoplovom iz Sarajeva jedan SS fiihrer i zamolio hrvatske vojne i civilne vlasti da pomognu Niemcima kod novačenja u SS. postrojbe. Imenovani njemački SS častnik rekao je da se ie u Sarajevu od nekoliko stotina za SS trupe javilo svega 6 ljudi, što je izazvalo kod Niemaca najveće zaprepašćenje.

Prema podacima s kojima do sada raspolazem, svi muslimani osim žena u Tuzli organiziraju se da ni jedan od njih ne ide u SS trupe. Ovi kažu ako ih se silom bude tjeralo da će svi bez razlike ići u šumu partizanima.

Ovo bježanje u partizane već se obistinjuje i legionari se partizanima u pogodnim momentima već priključuju.

Tuzla 22. kolovoza 1943.

Prekjuče 20. kolovoza, prešlo je iz Srbije na područje kotara Srebrenica pod zapovjedništvom jednog poručnika i vojvode Nede Filipovića 600—700 četnika. Njemačka posada u Ljuboviji, Srbija, javila je našoj oružničkoj postaji u Bratuncu, 10 km. sjeveroistočno od Srebrenice, da su četnici obkolili Bratunac u namjeri da ga zauzmu. Jučer 21. kolovoza 200 ovih četnika napali su selo Osmaće, 8 km. južno od Srebrenice. Posljedak napadaja do ovog časa nije poznat. Četnici su naoružani i teškim oružjem. Budući na Drini ne raspolazemo nikakvim oružanim snagama, ova jačina četnika dovoljna je da zauzme područje kotareva Srebrenica i

Zvornik. Posljednji je čas da se zaposjedne državna granica na Drini. Ovo zaposjedanje morale bi izvršiti isključivo jake i dobro naoružane ustaške postrojbe.

3) *Izveštaj o obćem položaju od 21. kolovoza t. g. koji se u prigrubu prilaže.*

1 *prilog.*

ZA DOM SPREMNI!

Za ministra—državni tajnik:

(Dr. Ante Nikolić)

A. Nikolić

25.VIII.1943 D

(M. P.)

BR. 202

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD
24 AVGUSTA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

III. ZBORNO PODRUČJE

Op. Br. 53/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 24. VIII. 1943.

(Oznake po karti 1 : 100.000)

I. 1.) Pogoršano stanje u prostoru Glamoč — Livno — Duvno,² uslijed nadiranja jakih partizanskih skupina u ovaj prostor sa j.z. strane.

2.) *Pojedinosti:*

a) *Područje Sokolac — Vlasenica:*

Prema izvješću I. Zdruga Sokolac, noću 23./24. o.m. skupina neprijatelja nepoznate jačine došla je iz prostora Medojevića (17 km. s.z. od Sokolca) preko Šahbegovića (8 km. s.z. od Sokolca) do postava Pohovac (2 km. z. od Sokolca), koga je napala u 02.00 sata. Borba trajala do 04.30 sati. Napadaj odbijen bez vlastitih gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—42, k. 28.

² Tomislavgrad

23. o.m. jedna ustaška izvidnica iz Vlasenice sukobila se sa skupinom cko 100 odmetnika kod Majdana kt. 497 (7 km. s.i. od Vlasenice). Neprijatelj odbijen u snjjeru prema Tikvanićima³ (3 km. s.z. od Majdana). Gubitaka nije bilo, a kod neprijatelja nepoznato.

b) *Područje Livno — Tomislavgrad:*

Prema izvješću V. zdruga iz Livna, skupina od nekoliko; tisuća partizana kreće iz smjera Aržano (23 km. j.z. od Duvna) prema Duvnu i Livnu.⁴

Skupine partizana iz Like⁵ stigle su u prostor Livanjskog Polja i sa istima postrojbe V. zdruga vode žestoke borbe kod sela Listani — Rujani (18—22 km. s.z. od Livna). Kod ustaša imade više ranjenih, ali zasada točni gubitci nepoznati.

Navodno partizanske skupine iz smjera G. Vakuf i Bugojno imadu namjeru napasti na Duvno i Livno.⁶

c) *Područje Travnik — Bugojno:*

Neprijateljske skupine još se uvijek nalaze u prostoru oko Travnika i Bugojna.⁷

340 domobrana, koji su 19 o.m. bez otpora napustili Turbe (izvješće od 23. o.m.) vraćeni su natrag u Turbe.⁸ Navodno kod domobrana se trenutno pokolebao moral uslied toga što se dulje vremena nalaze u neprekidnoj borbi i što se njihovoj molbi nije moglo izaći u susret, da ih smjeni neka druga postrojba, a da oni odu u svoje rodne krajeve. Izvidi su povedeni i ustanoviti će se točno stanje.

d) *Područje Olova:*

Prema izvješću 369. divizije, a prema izjavi četnika 22. o.m. jaka partizanska skupina (navodno II. divizija) iz područja Zavidovića dostigla je prostor Olova, gdje vodi borbu protiv četnika."

³ Tikvarići

* Vjerovatno se odnosi na jedinice Šeste krajiške NOU brigade, koja je djelovala na ovom terenu. Vidi dok. br. 85.

⁶ U to vrijeme na području Livanjskog Polja nije bilo ličkih jedinica. O njihovom rasporedu i dejstvima krajem avgusta vidi tom V, knj. 18, dok. br. 125.

⁹ Vidi dok. br. 85.

⁷ Na pomenutom prostoru nalazile su se sljedeće jedinice NOV: Peta NOU divizija — zapadno od komunikacije Sarajevo—Travnik; Prva proleterska divizija, po zauzeću Donjeg Vakufa, nastavila čišćenje neprijateljskih uporišta u pravcu Travnika, i Deseta NOU divizija — na prostoriji Gornji Vakuf — Janj — Jajce. Vidi dok. br. 50 i 51.

⁸ Napad na Turbe vršila je Prva proleterska brigada 25/26 avgusta. Vidi dok. br. 81 i 86.

" Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 75, 94 i 95.

3.) *Namjera*: Prema zapoviedi SS divizije, izdat je nalog V. zdrugu da imade držati Livno. Razviđanje u prostoru Sokolca i Vlasenice, osiguranje želj. pruge od strane određenih postrojbi.

Vlastiti gubitci: nema podataka.

Neprijateljski: nema podataka.

II. 1.) Prema izvješću 369. divizije, oko 150 mladića iz Visokog prešlo je partizanima, da bi se spasli od poziva u domobranstvo.

Prema izvješću V. zdrugu, u Zadvarju se predala II. bojna pukovnika Š'mića.

2.—4.) Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zapovjednik pukovnik
(Prohaska) v.r.

Za točnost:

Glavar stožera

Glst. podpukovnik (Stefotić) (M. P.)
Štefotić ppuk.

26.VIII.1943

26/VIII D

BR. 203

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD 25 AVGUSTA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

III. ZBORNO PODRUČJE

Op. Br. 56/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 25. VIII. 1943

(Oznake po karti 1 : 100.000)

I. 1.) Pogoršano stanje u prostoru Jajca, D. i G. Vakufa još se više pogoršalo padom Bugojna u ruke partizana, jer su oni sada ovladali čitavim ovim prostorom. Ovo je posljedak napuštanja prostora D. Vakuf i Jajce od strane naših posada po višem nalogu.

Padom Bugojna ugroženi su: Kupres, Livno, Glamoč i Tomislavgrad, jer se na tome prostoru, osim V. stajaćeg zdruge, ne nalaze n'kakove druge ni domobranske ni njemačke postrojbe, pa ako se žurno ne pošalje potrebno pojačanje V. zdruge, prieti opasnost da će partizani ovladati i ovim prostorom.

2.) *Pojedinosti:*

a) *Područje Travnik — Bugojno:*

Prema izvješću Zagrebačke konjaničke pukovnije i mjestnog zapovjedništva Travnik, te V. zdruge Livno, 22. o.m. oko pola noći, oko 4000 partizana sa sviju strana napalo je na Bugojno.² Jedna skupina partizana prikriveno se uvukla u središte grada, te iz kuća počela pucati na ustaše istodobno kad js počeo napadaj spolja. Uslied panike i općeg meteža i gradu, pustila je odbrana i partizanima je uspjelo ući u grad. Navodno jedan častnik sa nekoliko vojničara zabarikadirao se u jednu zgradu, odakle još daje odpor. Oko 150 ustaša probio se iz Bugojna i stiglo u Travnik. Prema njihovim izjavama gubitci su na našoj strani osjetni, a osim toga partizani su u Bugojnu odmah počeli sa pljačkom i ubijanjem istaknutih Hrvata.

Noću 24./25. o.m. izvršeno je nekoliko vatreirh prepada na Travnik sa i.i. j.z. strane, kao i na tvornicu žigica u Dolcu. Svi prepadi su odbijeni bez vlastitih gubitaka. Jačina neprijatelja oko 300 partizana sa više strojica i 2 bacača. Gubitci kod neprijatelja nepoznati.

Prema naknadnom izvještaju Zagrebačke konjaničke pukovnije, noću 18./19. o.m. prilikom napadaja partizana na Turbe, iz I. konjaničkog sklopa nestali su (vjer: atno prebjegli partizanima): zapovjednik 1. sati nadporučnik Horvatić Valentin, zapovjednik 3. sati nadporučnik Rački Duro, zapovjednik voda nadporučnik Šarić Nikola, te 6 dočastnika i 45 domobrana, svi sa puškama i 3 strojopuške. Ostali domobrani napustili Turbe bez odpora i stigli u Travnik, odakle su natrag vraćeni u Turbe. Razlog ovome je navodno trenutno pokolebani moral kod domobrana uslijed dugotrajnih i neprekidnih borbi i uslied straha od premoćnog neprijatelja. Izviđi po ovome slučaju su u toku (ctnevno izvješće od 24. o.m.).³

b) *Područje Livno:*

Prema izvješću V. zdruge, u prostoru doline rieke Janj (18 km. j.z. od Jajca) i u prostoru zapadno od D. Vakufa vrši

se prikupljanje više partizanskih brigada, sa vjerojatnom namjerom da sa sjevera napadnu Glamoč, Livno i Tomislavgrad.

23. o.m. u borbama kod sela Lištani — Rujani (18—22 km. s.z. od Livna), neprijatelj je odbijen do Gubina (10 km. s.z. od Rujana).

Usljed jakih neprijateljskih skupina, koje se nalaze u prostoru j.i.s. od Livna, Livno postaje sve više ugroženo⁴

c) *Područje Sokolac:*

Prema izvješću I. zdruga Sokolac, skupina oko 500 partizana, kojoj pristiže pojačanje, nalazi se u prostoru Pediše — Debelo Brdo — Saice — Vražići (3—4 km. z.,s.z. i j.z. od Sokolca). Ova skupina ima navodno namjeru da ponovno napadne Sokolac ili da se prema jugu probije preko pruge Sarajevo — Višegrad.⁵

Noću 23./24. o.m. kod napadaja na Sokolac, neprijatelj je imao 3 mrtva (ustanovljeno) i oko 20 ranjenih. Vlastitih gubitaka nije bilo. Plien: 1 puška, nekoliko kapa i 2 okvira za talijanske strojnice.

Četnici Kosorića drže postave j.z. od Pliješa (3.5 km. j.z. od Sokolca) i izjavljuju da će se boriti protiv partizana.

Prilikom razviđanja 24. o.m. 1 vojničar ranjen.

Noću 24./25. om. prekinute su brzoglasne veze između Sarajeva i Sokolca i Rogatice i Sokolca.

d) *Područje Rogatica:*

Prema izvješću 2. gorskog zdruga, noću 24./25. o.m. odbijen je manji odmetnički napadaj na Mesiće (6 km. j.z. od Rogatice).

3. *Namjera:* Osiguranje želj. pruge Sarajevo — Višegrad i opreza kod sviju straža na ovoj pruži, zbog pojave neprijatelja u prostoru Sokolca. Obrana Sokolca.

Vlastiti gubitci: 3 častnika, 6 dočastnika i 45 domobrana
19. o.m. nestali kod Turbeta. 1 vojničar ranjen. Kod Bugojna gubitci još nepoznati.

Neprijateljski: 3 mrtva i oko 20 ranjenih.

* Napad na Livno izvele su 29. avgusta jedinice Desete krajiške NOU brigade sa jednim bataljonom Glamočko-livanjskog NOP odreda. Vidi dok. br. 85, 97, 98 i 113.

" Na pomenutom prostoru nalazile su se jedinice Druge proleterske brigade Druge proleterske divizije na maršu za Sandžak i Foču. Vidi dnevnik komandanta Druge proleterske brigade u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/9a, k. 736 A.

II. 1.) 22. o.m. na Brusu (4 km. j.i. od Sarajeva), jedan domobran nesretnim slučajem iz samokresa ubio jednog narednika. Domobran uhićen.

2.—4.) Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zapovjednik pukovnik
(Prohaska)
Prohaska

Opazka: Njemačko izvješće nije danas primljeno

26.VIII.1943 D

(M. P.)

BR. 204

IZVJEŠTAJ ŠTABA ZA VEZU KOD 373 LEGIONARSKJE DIVIZIJE OD 25 AVGUSTA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI ZAPADNE BOSNE¹

STOŽER ZA VEZU KOD 373. DIVIZIJE

Br. 672/taj.

O.U., dne 25. kolovoza 1943.

Predmet: Dnevno izvješće.

Spoj: Op. br. 7356/taj./43.

1. — MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA, Glavni Stožer, Operativni Odjel, 2[^]greb
2. — POUZDANIKU POGLAVNIKA KOD 373. DIVIZIJE, Pukovniku pl. RUKAVINI.
3. — SASTAV.

10. dnevno izvješće 373. divizije (hrvat.):

1.) Prostor Kotor Varoš: Pojačana sat našla se je južno od Kotor Varoši kod Viševice (5 km jugo-jugozapadno Kotor Varoši) u jakim neprijateljskim pripravnim položajima. Odprilike 500 odmetnika na uzvisini (k.) 932 — (k.) 1006. To su odmetnici

u crnim odorama, dovedeni iz Skender Vakufa. Satu je borbena grupa Lau pritekla u pomoć. Vlastiti gubitci: 15 poginulih, 46 izgubljenih, 2 strojnice i 1 bacač. Gubitci neprijatelja: 150 mrtvih i ranjenih. Pouzdanički izvještaj i izvještaj četnika i hrvatskog oružništva: Jugo-iztočno Kotor Varoši kod Ravna skuplja se odprilike 800 odmetnika frontom Kotor Varoš. U Plitski² iztočno Kotor Varoši 150 odmetnika. U Cavici — Vakuf³ jugo-iztočno Kotor Varoši isto jači odredi. Ukupno zapadno, južno i iztočno Kotor Varoši odprilike 3000 odmetnika.⁴

2.) *Prostor Banja Luka*: Zapovjednik oružničkog voda iz Motike (8 km sjevero-zapadno Banja Luke) javlja: Mješćanin iz Bistrice (11 km. sjevero-zapadno Banja Luke) izjavljuje, da su odprilike 6000 odmetnika⁵ došli u njegovo selo (?).

Uporište Kola⁶ javlja: Odmetnici su dostigli točku 519/⁷ 6 km. zapadno Novoselije.

3.) *Prostor Bihać*: Napredovanje radi teških terenskih prilika otežano. Kod dodira s neprijateljem uništen je biciklistički vod, djelomično s nadporučnikom Jelićem pobjegao odmetnicima.⁸ Četničko izvješće: odmetnici u jačini od šest brigada skupljeni u Drvaru. IV. bojna kranjske brigade nalazi se iz pravca Samnje⁹ (6 km sjevero-iztočno Petrovca) prema Vrtoče u hodu. Banda srednje jačine nalazi se u prostoru Bjelaj (14 km zapadno-sjevero-zapadno Petrovca).

4.) *Prostor Ostrožac*: Izvješće izvidnice: Prostor Tržac (13 km zapadno-sjevero-zapadno Cazin) od neprijatelja zaposjednut.

Jedan domobran se utopio.

5.) *Prostor Dubica*: Skupljanje odmetnika u Ilijinoj Gredi, sjeverno željezničke postaje Šaš. Sporazumjevanje ove grupe sa onom između željezničke pruge Sunja — Dubica — Una kroz svijetleće znakove.

6.) *Prostor Prijedor*: Protuoklopna lovačka sat, koja se nalazila na hodu bila je oko 08.00 sati kod Dragotinja — Brežićani napadnuta i djelovi iste obkoljeni. Izviđački Odjel 373. koji je slijedio mogao je istek nakon zaobilaženja pozadinskih odmetni-

² Plitska

³ U Savićima i Vakufu

⁴ Na području Kotor Varoši nalazile su se jedinice Dvanaeste NOU divizije. Vidi dok. br. 39, 40, 41, 82, 91 i 115.

⁵ Na području Banje Luke nalazile su se jedinice Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 113.

⁶ Kola (Han). Vidi dok. br. 69.

⁷ K. 519 (Kovelj)

⁸ Napad na pomenuti biciklistički vod izvele su jedinice Šeste NOU divizije. Detaljnije o tome vidi u dok. br. 84.

⁹ Vjerovatno Smoljana

čkih snaga djelotvorno zahvatiti u borbu i u pravcu Vran'ć Planina napredovati. Za daljnju pripomoć bila je jedna sat 11. pješačke pukovnije i oklopni vlak oko 09.00 sati upućen. 10 minuta nakon početka napada pretovarili su odmetnici sadržaj kamiona na pripremljena vozila i nakon dulje borbe su sa sobom odvukli sedam protuoklopnih topova kal. 5 cm i odmakli prema sjeveru. Dva protuoklopna topa su nazad osvojena. 16 kamiona su zapaljeni. Vlastiti gubitci do sada 19 poginulih, od toga 3 častnika, 3 ranjena, mnogobrojni izgubljeni, među njima i zamjenik zapovjednika.¹⁰ Za sada osiguranje kroz izviđački odjel 373.,1. sat protuoklopnog lovačkog odreda, jedna sat 11. pješačke pukovnije i oklopni vlak.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zapovjednik, pukovnik
(Matković)
Matković

27.VIII.1943

D

BR. 205

IZVJEŠTAJ ČASNIKA NA SLUŽBI DVANAESTE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 27 AVGUSTA 1943 GOD. O MORALNO-POLITICKOM STANJU DOMOBRAHA I STARJEŠINSKOG KADRA U PUKOVNIJI¹

Kovačević Ivan
nadporučnik 12 p. puk.
častnik na službi
H. Kostajnica, 27-VIII-1943

Predmet: Moralno stanje ljudstva.

Zapovjedništvu 12 p. pukovnije
Kostajnica

Prema usmenim razgovorima sa častnicima, dočastnicima i domobranima a i na osnovu pismenih izvještaja pojedinih sati moralno stanje ljudstva ove puk. je sljedeće:

1) Mnogi su već duže vremena bezprekidno u vojsci te su im gospodarstva dosta propala jer im nema tko da radi, a na dopuste ne mogu ići, a i kada dođu kućama dolaze ozlojeđeni što ima mnogo njihovih suseljana koji nisu nikako pozivani ili ako i jesu onda su se uvukli na takav položaj gdje im je glava potpuno sigurna i isti su vrlo često kod kuća svojih i obično služe u blizini svoga kraja. Takovi se obično izrugavaju onima koji se stalno bore negdje u Bosni — Kordunu i t.d. i govore im, a i njihovima kod kuće, da su ludi što idu u Bosnu ili što služe tako daleko.

2) Mnogi domobrani su bili već po nekoliko puta zarobljeni i opet upućeni u svoje prvašnje jedinice — te takovi vrlo loše djeluju na ostale i kod svih tada nastane labava borbena djelatnost te tako kod napada odmetnika isti se uopće ne bore ili samo toliko da izpucaju nekoliko naboja.

3) Ima sati u kojima bi se iz cjelokupnoga ljudstva mogao sabrati možda samo jedan roj sposobnih i sigurnih boraca.

4) U našoj pukovniji imade vrlo mnogo domobrana koji su racijaši ili su došli i stražamo dopremljeni iz raznih mjesta (Varaždin — Zagreb — Karlovac i td.) gdje su ih se htjeli riješiti te su ih poslali ovamo u Bosnu na položaje s nakanom da ih tako kazne tobože.

5) Mnogi od domobrana izjavljaju da su u vojsci i na najgorim položajima samo oni koji su siromašniji — dok imućniji su postigli kako je to u toč. 1 spomenuto. Ima ih koji otvoreno kažu da se za mast—brašno i šunke može postići da se ne ide u Bosnu ili na kakove izložene položaje.

6) Iznašaju čak da kod liečničkog pregleda podnašaju neki većinom imućniji mokraću od bolesnika sa bubrežnom i šećernom bolesti, te tako uspjevaju biti otpušteni kao nesposobni ili dobiju kakvu laku službu i t.d.

7) Mnogi su ozlojeđeni zbog toga što su im kuće kod čišćenja odmetnika po našim ili njemačkim jedinicama porušene — upaljene ili su čak vele i roditelje nekih domobrana koji se bore na istoku ili negdje u Bosni potukli, jer da su oni krivi što su ih partizani napali iz sela, pa radi osvete pokupili su izvjestan broj ljudi i potukli. I domobrani na osnovu tega otvoreno govore da »Zašto da se bore kada im naši ruše kuće ili oca — majku — brata ubijaju«.

8) Na slab moral ljudstva djeluje također mnogo i to što su slabo naoružani — što je slaba hrana — cigareta malo ili ih i to malo vrlo neuredno dobivaju, te im je plaća vrlo malena prema današnjim prilikama — pa znadu predbacivati kako to da Njemci imaju tako dobro odielo — hranu — kako to da oni jedu i maslac i t.d., a mi nemamo a isto se borimo i gubimo svoje živote.

9) Ima domobrana koji otvoreno govore čak i u lice zapovjednika da će skoro Engleska ili Rusija pobijediti.

10) Ima čestih slučajeva da po noći po koji domobran ili dočastnik napuste položaj i odu sa svom spremom k odmetnicima.

Iz napred iznešenog se vidi kakovo je moralno stanje ljudstva ove pukovnije i razlozi zbog kojih je taj moral na tako labavom stupnju i iz čega se može izvući da kako bi se mogao moral podići.

Mišljenje je mnogih častnika a isto tako dočastnika i nekih domobrana da nije nikako dobro što se pojedine naše jedinice stave na neki osobito izloženi položaj a vrlo loše naoružani, pa mnogi smatraju kao da je to namjerno učinjeno od nekih naših pretpostavljenih samo da što više stradavamo. Trebalo bi da se jedinice vrlo dobro naoružaju, dobro opreme i da takovih jedinica bude makar znatno manji broj ali će biti više vjerovatnosti da će se lakše obraniti i da će manje ljudi propasti.

Zatim trebalo bi da se drži točno određenoga roka kada treba netko biti pušten na dopust i da taj isti dotični bude

siguran da će toga dana kada dolazi na red biti pušten kući, pa makar bile ne znam kakove okolnosti.

Ovo se dostavlja radi znanja i ravnanja.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Castnik na službi:
(Kovačev ć)
nadporučnik

BR. 206

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD
28 AVGUSTA 1943 GOD. O SITUACIJI NA TERITORIJI
CENTRALNE I ZAPADNE BOSNE¹**

III. ZBORNO PODRUČJE

Op. Br. 62/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 28. VIII 1943.

(Oznake po karti 1 : 100 000)

I. 1.) Partizanska skupina jačine oko 3 brigade uspjela je preći sa sjevera preko želj. pruge Podgrab — Prača — Renovica — prema jugu.²

2.) *Pojedinosti:*

a) *Područje Podgrab — Prača — Renovica:*

Noću 26./27. o.m. partizanska skupina jačine oko 3 brigade uspjela je preći sa sjevera preko želj. pruge Podgrab — Prača — Renovica prema jugu. Prilikom prelaženja partizani su porušili želj. prugu između Podgraba i Prače u dubini od 24 metra, a između Prače i Renovice u duljini od 600—800 metara. Popravak pruge biti će vjerojatno danas završen i

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—11, k. 28.

² Odnosi se na pokret Druge proleterske divizije prema Foči i Sandžaku. Poslije prelaska željezničke pruge Sarajevo—Višegrad. 27 avgusta, Druga proleterska brigada bila je razmještena u s. Bukvica, Druga dalmatinska u s. Kraborišu, a Peta crnogorska NOU brigada u s. Butkovićima. Opširnije o tome vidi u dnevniku komandanta Druge proleterske brigade u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/9 a, k. 736 A.

promet uzpostavljen. Ova skupina partizana sada se nalazi u prostoru oko Orahovice (6 km. j. od Prače). Zasada smjer njenog daljeg kretanja nije poznat. Prema jednim viestima, partizani imaju namjeru, da se preko prostora Kalinovika i pruge Sarajevo — Mostar prebace u prostor Prozora — G. Vakufa i Travnika, a prema drugim viestima, navodno, da idu u Crnu Goru. Za ovom skupinom navodno je u pokretu još jedna partizanska skupina, koja se imade namjeru prebaciti istim smjerom, kojim se prebacila i prva skupina. U borbama, prilikom prelaženja pruge, zasada još obostrani gubitci nisu poznati.

Prema izvješću 2. gorskog zdruge, u prostoru sela: Brnjica — Ponor — Miošići nalaze se četničke skupine, koje će tamo navodno danas održavati svoje skupštine.

b) *Područje Kupres — Livno:*

Novi viesti o stanju na ovome području nису primljene. 27. o.m. u Kupres je zrakoplovom bačeno strijeljivo i hrana.³

c) *Područje Travnik:*

Prema naknadnom izvješću Zagrebačke konjaničke pukovnije, prilikom povlačenja I. i III. konjaničkog sklopa iz Jajca i D. Vakufa u prostor Travnika i prilikom borbi oko Turbeta noću 18./19. o.m. konačno ustanovljeni su sljedeći gubitci: 2 mrtva, 9 ranjenih, 104 nestala, 69 prebjeglih partizanima (od toga 4 častnika) i 13 zarobljeno (od toga 2 častnika) — (Dnevno izvješće od 25. o.m.).⁴

d) *Područje Sarajevo:*

Prema izvješću 2. zračne luke, noću 26./27. o.m. oko 100 naoružanih četnika sa Igman pl. izvršili su prepad na stražu 2. zračne luke kod Blažuja (14 km. j.z. od Sarajeva) i sobom odveli 12 stražnika sa 3 ručne stro^ce i 9 pušaka.

e) *Područje Semizovac:*

Prema izvješću iz Semizovca, noću 27./28. o.m. pojavila se jedna skupina odmetnika nepoznate jačine u prostoru Vogošće (6 km. j.i. od Semizovca).

3.) *Namjera:* Popravak želj. pruge Podgrab — Prača — Renovica i zrakoplovno razviđanje s. i j. od ove pruge.

Vlastiti gubitci: 18./19. o. m. kod Turbeta: 2 mrtva, 9 ranjenih, 104 nestala, 69 prebjeglih (od toga 4 častnika), 13 zarobljeno (2 častnika).

21.128. o. m. kod Blažuja: 12 stra-
žnika zarobljeno.

Neprijateljski: nema podataka.

II. i III. Bez promjene.

30.VIII.1943 D

Zapovjednik pukovnik
(Prohaska)
Prohaska

(M. P.)

BR. 207

IZVJEŠTAJ PETE ORUZNICKE PUKOVNIJE OD 30 AVGU-
STA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU DONJEG VAKUFA OD
STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO

5. ORUZNICKE PUKOVNIJE

J.S. broj 2394

U Sarajevu, dne 30. kolovoza 1943.

Predmet: Napadaj partizana
na Donji Vakuf.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUZNICTVA (Sigur. odjel)
ZAGREB

ZAPOVJEDNIČTVU III. ZBORNOG PODRUČJA SARAJEVO

Oružnička postaja Donji Vakuf iz Travnika javlja:

»16. kolovoza 1943. u 2130 sati skupina od 600—700 par-
tizana napala je sa sjevera, istoka i zapada na mjesto Donji
Vakuf² (10 km. sjeverno od Bugojna). Borba je trajala do 17.
kolovoza 1943. u 0400 sata, kada su se naše oružane snage
uslied nadmoćnosti partizana morale povući prema selu Ku-
tanja (2 km. jugozapadno od Donj. Vakufa) i zauzeti postave
kcd sela Kutanje, dok su partizani ušli u Donj. Vakuf. Gubitci:
1 domobran i 5 partizana poginulo.

Prilikom povlačenja prema selu Kutanja odvojili su se oružnici od Zapovjednika postaje Donj. Vakuf i to: oružnik Pavle Lakner, Ahmet Čakić. Mustafa Hamidović, Sado Cano i Suljo Bijedić, koji su se prebacili u selo Prusac (6 km. jugozapadno od Donj. Vakufa), tamo se presvukli u građansko odielo, ostavivši oružje i opremu po raznim kućama. Ovi oružnici, osim oružn'ka Ahmeta Čakića i Sulje Bijedića koji su ostali u selu Pruscu, povukli su se sa stožerom krila Jajce u Travnik.

Partizani su u Donjem Vakufu sve opljačkali, uništili poštanski ured i sve brzoglasne i brzojavne naprave u istom, zatim občinu, kotarsku izpostavu i oružničku postaju.«

Na znanje time, da je oružničkom krilnom zapovjedničtvu Jajce sada u Travniku naloženo, da se protiv oružnika koji su se odvojili od zapovjednika postaje i presvukli u građansko odielo kao i onih koji su ostali u selu Pruscu povede iztraga i postupi po zakonskim odredbama.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik pukovnik
Camil Osmanagić
Osmanagić

6.IX.1943

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUZNICKE PUKOVNIJE OD 30 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA TURBE I RUŠENJU ŽELJEZNIČKIH OBJEKATA NA PODRUČJU TRAVNIKA¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUZNICKE PUKOVNIJE

J.S. broj 2397

U Sarajevu, dne 30. kolovoza 1943

Predmet: Razaranje željezničkih objekata i napadaj partizana na Turbe.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUZNITVA (Sigur. odjel)
ZAGREB

ZAPOVJEDNIČTVU III. ZBORNOG PODRUČJA SARAJEVO

Oružnička postaja Turbe javlja:

»Između 18. do 24. kolovoza 1943. partizani su minirali sve željezničke mostove od željezničke postaje Goleš (5,5 km. jugozapadno od Turbeta) do Komara (9 km. jugozapadno od Turbeta) i razorili ih. Južni dio tunela na Komaru srušili su. Zapalili su željezničku postaju Komar i Oborci. Zatim se povukli prema selu Trebeuši (6 km. jugozapadno od Turbeta) Karauli (5,5 km. sjeverozapadno od Turbeta).

25. kolovoza 1943. oko 2400 sata skupina od oko 480 partizana naoružani sa puškama, strojnicama i bombama napali su sa sviju strana domobransku posadu i oružničku postaju u Turbetu.² Borba je trajala do 26. kolovoza 1943. 0600 sati. Gubitci: 4 naša legionara ranjena. Partizana ima mrtvih i mnogo ranjenih. Prekinuli su željezničku prugu Turbe — Travnik i jedan mali željeznički most ispod željezničke postaje Turbe minirali.

U selu Karauli (5,5 km. sjeverozapadno od Turbeta) porušili su mostove na državnoj cesti.

Ovi partizani pripadaju 3. krajiškoj brigadi.³ Vođa je nepoznat, osim skupine Ilije Slavnića⁴ iz Koričana koji raspo-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29/8—1, k. 93.

² Napad je izvršila Prva proleterska brigada. Opširnije o tome vidi u dok. br. 80 i 86.

³ O rasporedu i zadacima ove brigade vidi dok. br. 71 i 92.

⁴ Ilija Slavnić u to vrijeme komandant Banjalučkog NOP odreda

laže sa jednim bataljonom. Po saznanju, među njima se nalaze 2 engleska častnika. Za sada teškog oružja nemaju.

U selu Sabljari (13 km jugozapadno od Turbeta) nalazi se partizanska bolnica, gdje ima mnogo ranjen'h i tamo ih liječe.«

Na znanje.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zapovjednik, pukovnik
Camil Osmanagić
Osmanagić

6.IX.1943

BR. 209

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVIRTE ORUZNICKE
PUKOVNIJE OD 30 AVGUSTA 1943 GOD. O NAPADU JE-
DINICA NOV NA BIJELJINU, BOSANSKU RACU I JANJU¹

ZAPOVJEDNICTVO

4. ORUZNICKE PUKOVNIJE

J.S. Br. 2727/taj.

U Tuzli 30. kolovoza 1943

Predmet: Napad partizana
na Bijeljину.

**GLAVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU J. S. ZAGREB.
GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE ZA ISTOČNU I ZAPADNU
BOSNU GOSPODINU SANDORU BENAKU BANJA LUKA.
ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA BOD.
ZAPOVJEDNIČTVU 3. LOVAČKOG ZDRUGA BRČKO.
VELIKOJ ZUPI POSAVJE BOD.
USTASKOM STOŽERU POSAVJE BOD.**

Oružnička postaja Bijeljina sa Br. Uredovno od 18. kolovoza 1943. izvješćuje:

»10. kolovoza 1943. oko 0400 sata, napala je jaka skupina part'zana na varoš Bijeljину.² Naši i njemački oružnici, legionari, milicija i rizničari povukli se u domobranski lager, oda-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 35/8—1, k. 93.

² Napad na Bijeljину vršile su jedinice Šesnaeste NOU divizije 9/10 i 12/13 avgusta. Opširnije o tome vidi u dok. br. 54.

kle su se branili i davali otpor do 13. kolovoza 1943. do 0900 sati, kada su se njemački oružnici, nešto naših oružnika, rizničara i gradskih redara samovozima povukli u Bos. Raču, gdje su se naši priključili zapovjedništvu 8. p.p. u Rači, a njemački oružnici odputovali su za Šid, pa su se 16. kolovoza ov. g. naše postrojbe iz Rače opet povratili sa vojskom u Bijeljini gdje se i sada nalaze.

13. kolovoza 1943. partizani su u Bijeljini zapalili domobranski lager koji je do temelja izgorio i opljačkali sva državna nadležstva. Oružničku vojarnu opljačkali su do najmanje sitnice, svu pismohranu voda i postaje sa službenim žigovima uništili a vrata i prozore odneli.

Momčad postaje Bijeljina, stož. narednik Ivan Erceg, narednik Adem Mujanović, Ivan Brajković sa postaje Teočak, oružnici Ibrah'm Omerašević i Božo Perkić, sa njemačkom vojskom povukli se sa oružjem u Bos. Raču i oružje sačuvali, dočim narednik Marko Sutalo, oružnici Petar Pecelj, Ibro Hajdarević, Osman Burić i Mujo Cosić nisu se uspjeli povući, pa su narednik Šutalo i oružnik Pecelj po partizanima razoružani i svučeni koji se sada nalaze u Bijeljini, dočim za sudbinu Ibri Hajdarevića, Osmana Burića i Muje Cosića ne zna se.

Oružnici postaje Bos. Rača,³ koje su 12. srpnja o.g. partizani razoružali, svi su u sastavu postaje Bijeljina, osim vodnika Stanoja Nikolića i oružnika Muje Senička, koji su prilikom povlačenja za Raču u putu nestali.

Prilikom vodene borbe sa partizanima u Bijeljini imali smo gubitaka: 3 njemačka oružnika i oko 10 ranjenih, 2 legionara mrtva i oko 10 teže ranjenih. Gubitci partizana iznose oko 400 mrtvih i više ranjenih.

Partizani su strijeljali u Bijeljini iztaknutog Hrvata Ivana Bačaja, a sa sobom odveli oko 300 osoba oba pola od kojih su se nekoji i sami partizanima pridružili.

Napominjem, da je 8. na 9. kolovoza o.g. napadnuto mjesto Janja od strane partizana,⁴ pa su partizani zauzeli oružničku postaju Janja, oružnike razoružali i svukli, a postaju opljačkali. Svaki spoj sa Janjom bio je prekinut i za sudbinu postaje i oružnika nije se do danas moglo ništa doznati, pa se sada priobćuje, da su svi oružnici ove postaje živi i da se nalaze u Janji. Put sa Bijeljinom nije siguran pa je još nemoguće dobiti točne podatke o napadu partizana na ovu postaju«.

* O napadu na Bosansku Raču i borbama u njenoj okolini vidi u dok. br. 54.

⁴ Napad na Janju izvršila je Prva brigada Šesnaeste NOU divije. Vidi dok. br. 54.

Predlažem gornje na znanje.
Kada se prime točniji podatci o napadu partizana na postaju Janja, izvjestiti ću naknadno.

Zapovjednik pukovnik
Emanuel Mašek
(M. P.) Mašek

13. IX. 1943⁵

BR. 210

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD
31 AVGUSTA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU
LIVNA, TRAVNIKA I SOKOCA¹

III. ZBORNO PODRUČJE

Op. Br. 69/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 31. VIII. 1943

(Oznake po karti 1 : 100.000)

I. 1.) Pogoršano stanje u prostoru Livna, Travnika i Sokolca uslijed nadiranja jakih partizanskih skupina u ove prostore, koje imaju namjeru da zauzmu ova mjesta.

2.) *Pojedinosti:*

a) *Područje Sokolac:*

Prema izvješću I. zdruga Sokolac, 2 partizanske brigade stigle u prostor Pediše — Zgrade — Kruševci² (4—10—13 km. s.z. od Sokolca). Ova skupina ugrožava Sokolac i imade namjeru da se prebaci preko pruge Sarajevo — Višegrad prema jugu.

⁶ Pored datuma dopisano je crvenom i plavom olovkom »Gst c« — Glavni stožer.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—4, k. 29.

² Odnosi se na marš jedinica Druge proleterske divizije u pravcu Sandžaka i Foče. Vidi dok. br. 94 i 99 i knjigu depeša Vrhovnog štaba Druge proleterske divizije (depeše od 4 i 27 avgusta), koja se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4—9, k. 731.

30. o.m. u 19.20 sati kod Han Obodaša (9 km. j.z. od Sokolca), napadnut je ustaški samovoz, koji je prevezio ustaše u Sokolac. 2 ustaše ranjena, a 15 ustaša iskočilo je iz samovoza i dosada se n'su vratili.

Brzoglasna veza između Sarajeva i Sokolca prekinuta.

b) *Područje Trnovo — Ustikolina:*

Prema izvješću zapovjednika milicije Trnovo, na Podgrebku (14 km. i. od Trnova) nalaze se partizanske straže. Odavde pa sve do Ustikoline nalazi se 2. proleterska divizija,³ koja navodno u ovome prostoru imade namjeru očistiti četnike.

X. hercegovačka brigada, kojoj je zapovjednik Šegrt Vlado, a glavar stožera bivši jugoslovenski kapetan Hamović Rade, nalazi se sa svojom glavnom na Gvoznom Polju (10 km. j. od Trnova).

Na Igman pl. z. od Presjenice (10 km. s.z. od Trnova) nalazi se mostarski partizanski bataljon iz sastava X. hercegovačke brigade.

c) *Područje Travnik:*

Prema izvješću iz Viteza, noću 30./31. o. m. od 23.00 — 03.30 sati jake partizanske snage izvršile su žestok napadaj na Vitez⁴ (12 km. j. i. od Travnika), prethodno porušivši želj. prugu i pokidavši brzoglasnu vezu prema Travniku i prema Busovači. Posada Viteza pod borbom povukla se u tvornicu za impregniranje pragova u Vitezu, odakle je davala odpor. U teškoj borbi napadaj je odbijen i partizani su jutros napustili Vitez. Dosada je ustanovljeno na našoj strani oko 140 mrtvih, ranjenih i nestalih. Zapovjednik III. konjan. sklopa bojnik Klobučarić ranjen je u nogu i ruku. Kod neprijatelja nađena su 4 mrtva, ali prema izjavi mještana, neprijatelj je svoje mrtve i ranjene odvuкао sobom u šumu, ubijajući sam svoje ljude koji su bili teško ranjeni.

Sa Travnikom nemamo nikakove veze, pa ni krugovalne, jer se krugoval iz Travnika ne javlja, zbog čega je stanje u Travniku nepoznato.

d) *Područje Livno:*

Prema izvješću V. zdruga, 30. o. m. u 02.20 sati, oko 500 partizana izvršilo je napadaj na Livno.⁵ Napadaj odbijen u

³ Isto. Vidi i dnevnik komandanta Druge proleterske brigade, koji se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/9 a, k. 736 A

* Napad su izvršile jedinice Pete NOU divizije. Opširnije o tome vidi u dok. br. 118.

⁵ Napad na Livno izvršile su jedinice Desete krajiške brigade Četvrte NOU divizije i jedan bataljon Glamočko-livanjskog NOP odreda. Vidi dok. br. 85, 97, 98 i 113.

05.00 sati bez gubitaka, a kod neprijatelja 11 mrtvih i 1 ranjen. Napadači su imali 1 bacač i 1 tešku strojnicu. Neprijatelj iz j.z. smjera zaustavljen je kod s. Orguz (12 km. j.z. od Livna) i odbaćen prema pl. Kamešnica (15 km. j.z. od Livna). Brzglasni spoj sa Kupresom i Tomislavgradom prekinut.

e) *Područje Turbe:*

Prema izvješću 369 divizije, 30 o.m. oko podne odbijena su dva jaka napadaja neprijatelja na Turbe.⁶ U prostoru Dželi-lovac — Cosići (4—8 km. s.z. od Turbeta) nalazi se oko 500 partizana, koji su naoružani, osim pušaka, i sa strojn'cama i 3 protuoklopne puške. Oko 250 partizana zaposjeli su: Pulac — Bjelobučje — Sr. Smreke (4—6 km. j. od Turbeta). Neprijateljski povoz od 20—30 konja uništen i neprijatelj protjeran sa kt. 901 (4.5 km. j. od Turbeta). Gubitci: 4 ranjena, a kod neprijatelja 5 mrtvih (prebrojano) i oko 25 mrtvih i 70 ranjenih (procijenjeno).

3.) *Namjera:* Obrana Livna, Travnika i Sokolca i osiguranje želj. pruge od strane određenih postrojbi.

Vlastiti gubitci: 4 ranjena kod 369. divizije. 2 ustaše ranjena, 15 zasada nestalo, kod Viteza oko 140 mrtvih, ranjenih i nestalih (što će se naknadno točno ustanoviti).

Neprijateljski: 20 mrtvih (prebrojano), i oko 25 mrtvih i 70 ranjenih (procijenjeno), a kod Viteza svakako osjetan broj ali nepoznato koliko.

II. 1.) 30. o. m. oko 15.00 sati kod sela Rosulje (2 km s. i. cd Sokolca), ustaški pukovnik Stipković u lovu nesretnim slučajem sam se ranio iz lovačke puške pod plećku. Zrakoplovom istog dana u 19.00 sati dopremljen u domobransku bolnicu Sarajevo, gje je u 23.40 sati podlegao ranama i umro.

2.)—4.) Bez promjene.

III. Bez promjene.

2.IX.1943 D

(M. P.)

Zapovjednik general
(Prohaska)
Prohaska

OPŠTA BOJNA RELACIJA O AKCIJAMA USTAŠKO-
MOBRANSKIH JEDINICA NA TERITORIJI TREĆEG ZBOR-
NOG PODRUČJA ZA AVGUST 1943 GODINE¹

OBĆA BOJNA RELACIJA

o podhvatima čete na području III. zbornog područja u mjese-
cu kolovozu 1943. godine

A) PODHVATT

I.) Područje grada Sarajeva (Zapovjedništvo mjesta)

U toku mjeseca kolovoza ove godine, postrojbe u sastavu grada Sarajeva nisu učestvovala u nikakvim podhvatima, jer nije bilo potrebe, a niti važnih događaja na području grada Sarajeva.

II.) Područje I. djel. staj. zdruga

U toku mjeseca kolovoza na području zdruga nije bilo osobitih podhvata protiv odmetnika, nego su postrojbe zdruga vršile razviđanje i prilikom prebacivanja odmetničkih snaga sa sjevera na jug, postrojbe zdruga odbile su 2 odmetnička napada na Sokolac.

Važniji događaji bili su sljedeći:

24. kolovoza: Neprijatelj napao postave s.z. od Sokolca.² Napadaj odbijen. Na strani neprijatelja 3 mrtva i oko 20 ranjenih.

25 kolovoza: Neprijatelj ponovo napao postave oko Sokolca. Napadaj odbijen i ubijeno 6 odmetnika i 17 ranjeno.

26. — 27. kolovoza: Partizanska skupina jačine 3 brigade iz prostora Sokolca prebacila se prema jugu preko želj. pruge Pcdgrab — Prača — Renovica, porušivši želj. prugu na ovome odsjeku i pokidavši brzoglasne veze.³

31 kolovoza: Partizanska skupina jačine 2 brigade dolazeći sa sjevera prešla je put Sokolac — Mokro prema jugu.⁴ Na prolazu napala je 1 ustaški samovoz, kojom prilikom su 3 ustaše poginula, a 3 ranjena. Samovoz spašen.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/1—3—7, k. 57.

² Vidi Dnevnik komandanta Druge proleterske brigade, koji se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/9a, k. 736 A.

³, ⁴ Isto. Odnosi se na pokret jedinica Druge proleterske divizije prema Foči i Sandžaku.

III.) Područje 2. Gorskog zdruga

U toku mjeseca kolovoza postrojbe zdruga vršile su osiguranje želj. pruge Sarajevo — Višegrad i Sarajevo — Čapljina i odbile nekoliko odmetničkih napadaja na pruge i njene objekte.

Važniji događaji bili su slijedeći:

I. kolovoza: Neprijatelj napao želj. prugu između Lukač mosta i Bradine.⁵ Pruga porušena na 4 mjesta i prekinut brozglasni spoj. Napadaj odbijen. 2 partizana mrtva, 2 željezničara odvedena i 1 domobran ranjen.

3/4. kolovoza: Jaka skupina partizana iz prostora Trnova preko Umoljana prodrla je do želj. pruge Konjic — Bradina i izvršila napadaj na želj. postaju Podorašac, Brđane, Bradinu i Lukač most i naniela jaču štetu na pruzi.⁶ Poginulo 10 partizana i ranjeno nekoliko njemačkih vojnika.

Evakuirano je Čajniče sa 800 izbjeglica koji su stigli u Goražde.

6. kolovoza: Odbijen je napadaj četnika na Međeđu. Evakuirana je Foča i izbjeglice stigle u Goražde.

10.111. kolovoza: Oko 1000 partizana iz prostora Kiseljak — Kreševo napalo je na uzletišta Rajlovac i uništilo 12 naših i 5 njemačkih zrakoplova.⁷ 4 partizana poginula i 1 zarobljen, a 2 zrakoplovna dočastnika nestala.

11./12. kolovoza: Oko 200 partizana napali su želj. postaju Lisičići i razorili prugu. 1 njem. vojnik mrtav i 1 partizanka zarobljena.

14. kolovoza: Jača četnička skupina napala je na želj. postaju Mesići. Napadaj uz pomoć oklopnog vlaka odbijen.

26. kolovoza: Dvije skupine partizana noću 26./27. sa sjevera prema jugu prešle su želj. prugu i istu porušile kod Sjetline i Renovice.

Oko 100 naoružanih četnika sa Igman planine izvršili su prepad na stražu 2. zračne luke kod Blažuja i sobom odveli 12 stražnika sa 3 ručne strojnice i 9 pušaka.

IV.) Područje V. Staj. djel. zdruga

Tokom mjeseca kolovoza postrojbe zdruga na svome području vršile su razviđanja i imale nekoliko jačih sukoba sa partizanskim skupinama, koje su se prikupljale na raznim mjestima na području zdruga. Važniji događaji bili su slijedeći:

⁵ Vidi dok. br. 78.

• Pomenute akcije izvršile su jedinice Prve proleterske divizije u pokretu za Bosansku Krajinu. Opširnije o tome vidi u dok. br. 24 i 25.

⁷ Napad na aerodrom u Rajlovcu izvršile su jedinice Prve krajiške NOU brigade Pete divizije. Opširnije o tome vidi u dok. br. 118.

2. kolovoza: Porušen je jedan drveni most na cesti između Rame i Prozora.

11.112. kolovoza: Jača skupina partizana⁸ napala je Šuicu (13 km. s.z. od Tomislavgrada). Napadaj odbijen. Partizani su nastavili prikupljanje oko Šuice.

22. kolovoza: Partizani pokidali brzoglasnu vezu Tomislavgrad — Suica — Livno — Bugojno.

Jače skupine partizana iz Luke stigle u prostor Livanjskog Polja, sa kojima su ustaše stupile u borbu kod sela Listani — Rujani (18—22 km. s.z. od Livna). Kod ustaša više ranjenih. Druge partizanske skupine iz smjera G. Vakuf — Bugojno nadiru prema Duvnu i Livnu.⁹

26. kolovoza: Kod Kupresa jači sukob sa partizanima.¹⁰ 30 ustaša ranjenih a kod neprijatelja 10 mrtvih.

Radi obrane Livna ustaška bojna iz Glamoča povučena u Livno.

30 kolovoza: Oko 500 partizana izvršilo je napadaj na Livno.¹¹ Napadaj odbijen bez gubitaka, a kod neprijatelja 11 mrtvih i 1 ranjen.

Tokom mjeseca kolovoza ustaše su u borbama imali: 21 mrtav, 16 ranjenih i 77 nestalih.

Osim toga od 22.—25. kolovoza, ustaške postrojbe koje su bile upućene u pomoć Bugojnu, u borbama oko Bugojna i u Bugojnu izgubile su veću količinu oružja, streljiva, namirnica i drugog tvoriva, što je navedeno u drugom dielu bojne relacije u izkazu V. zdruga.

V.) Područje Zagrebačke konjan čke pukovnije

U toku mjeseca kolovoza na području ove pukovnije neprijateljske skupine vršile su jaku djelatnost i skoro svaki dan napadale postave ove pukovnije. Napadaji su uglavnom svi odbijeni. Moral kod četa pukovnije u većoj mjeri popustio tako, da su neki častnici i veći broj momčadi prebjegli partizanima, u borbama mnogi nestali tako, da je borbena vrijednost pukovnije smanjena. Najvažniji događaji bili su sljedeći:

* Jedinice Desete NOU divizije u to vrijeme djelovale su na području Bugojno—Livno—Duvno. Vidi dok. br. 7 i 85.

" Na ovom području u to vrijeme nalazile su se jedinice Četvrte i Desete NOU divizije. Vidi dok. br. 50.

¹⁰ Odnosi se na jedinice Devete NOU brigade Desete divizije, Vukovski i Blagajski NOP odred. Vidi dok. br. 85.

¹¹ Napad su izvršile jedinice Desete krajiške NOU brigade i dijelovi Glamočko-livanjskog NOP odreda. Opširnije o tome vidi u dok. br. 85, 98 i 114.

4. kolovoza: Neprijatelj izvršio napadaj na oklopni vlak na pruzi D. Vakuf — Jajce. Vlak iskliznuo, nakon čega je otvorena vatra, ali je napadaj odbijen.

Partizani upali u G. Vakuf i izbacili našu posadu.¹²

8. kolovoza: Partizani napali na želj. postaju Busovača.¹³ Napadaj odbijen.

Teretni vlak pred želj. postajom Modrinje naletio na oklopni vlak. 1 vagon izskočio.

11. kolovoza: Razrušena želj. pruga na 6 mjesta i porušena 3 manja mosta između D. Vakufa i Jajca.

14. kolovoza: Napadaj na Vitez odbijen. 369. divizija izdala nalog da naše posade napuste Jajce i D. Vakuf.

16. — 18. kolovoza: Probijanje pod borbom I. i III. konjaničkog sklopa iz Jajca i D. Vakufa u Turbe. Neprijatelj vrši žestoke napadaje na ove sklopove i po napuštanju Jajca i D. Vakufa, neprijatelj zauzima ova dva mjesta i čitavi okolni prostor, ruši želj. prugu, propuste i tunele i uništava brzoglasne veze u prostoru Jajce — D. Vakuf — Turbe.¹⁴ Spaljene su želj. postaje Oborci, Komar i Goleš na pruzi D. Vakuf — Turbe. Neprijatelj obkoljava Bugojno sa sviju strana.

19. — 31. kolovoza: Neprijatelj za ovo vrijeme skoro svake noći vrši napadaje na postave Turbeta, Travnika, Viteza i Busovače.

Uslijed pokolebanog morala 340 domobrana 19. kolovoza napustilo je Turbe bez borbe i otišlo u Travnik, odakle su domobrani bili natrag vraćeni u Turbe pomoću jednog njemačkog odjela.

Svi napadaji na postave spomenutih mjesta odbijeni su uspješno.

U toku čitavog mjeseca kolovoza u borbama sa partizanima, Zagrebačka konjanička pukovnija imala je sledeće gubitke: 8 mrtvih, 30 ranjenih, 181 nestalih i zarobljenih i 69 prebjeglih partizanima, među kojima i nekoliko častnika.

Prilikom pada Bugojna u partizanske ruke 22. kolovoza,¹⁵ neprijatelju su pale u ruke veće količine oružja, streljiva, hrane, opreffe i ostalog tvoriva u Bugojnu, gdje je neprijatelj uspostavio svoju vlast ipoubijao veći broj istaknutih Hrvata.

Tokom mjeseca kolovoza na području pukovnije i neprijatelj je imao osjetne gubitke, ali brojčano gubitci se nisu mogli ustanoviti.

¹² Vidi dok. br. 182.

¹³ Vidi dok. br. 78 i 118.

¹⁴ O situaciji na pomenutom području vidi u dok. br. 50, 51, 61, 71 i 80.

¹⁵ Vidi dok. br. 50, 51, 92 i 118.

VI.) Područje 4. lovačkog zdruga

Postrojbe ovoga zdruga bile su na području ovoga zapovjedništva samo od 1.—4. kolovoza, za koje vrijeme nisu vodile nikakvih osobitih podhvata. 1.—4. kolovoza zdrug je otišao u Banja Luku, gdje je raspoređen na postave osiguranja želj. pruge i okolnog prostora Banja Luke.

Tokom mjeseca kolovoza iz 7. lovačke pukovnije prebjeglo je partizanima: 2 častnika, 9 dočastnika i 94 domobrana, a iz 13. lovačke pukovnije prebjeglo je: 1 častnik, 19 dočastnika i 184 domobrana.

B) IZKUSTVA

Tokom mjeseca kolovoza pojavili su se slučajevi prebjegavanja odmetnicima većeg broja častnika, dočastnika i domobrana.

Uzroci prebjegavanja pripadnika oružanih snaga na stranu neprijatelja jesu sljedeći: služenje u Bosni dulje vremena onih koji su iz sjevernih krajeva, a koji bi želili da služe u svojim rodnim krajevima. Neprekidne i stalne borbe sa odmetnicima na teškom zemljištu i pod teškim okolnostima. Saznanje domobrana da mnogi imućni pričuvnici pomoću veza ne služe u domobranstvu, dobijaju odgode služenja, ne služe u Bosni niti u borbenim postrojbama, nego u pozadini. Sve ovo neprijateljska promičba vješto je izkoristila među pripadnicima oružanih snaga, kod kojih je podkopala moral i uticala na pripadnike oružanih snaga, da u osjetnom broju napuste svoju službu i prebjegnu k njima. Sva nastojanja predpostavljenika da se ovo pravovremeno spriječi nisu urodila potrebnim plodom.

C) NEDOSTATCI I POGRIEŠKE

Oskudjevanje u naoružanju i opremi. Prehrana slaba, osobito nedostatak mesa. Izbjegavanje častnika da služe u Bosni, zbog čega se osjeća nedostatak, osobito mlađih častnika, u postrojbama u Bosni.

Osobitih pogriješaka u zapoviedanju od strane zapoviednog osoblja nije bilo. Svi zapovjednici postrojbi vršili su svoje dužnosti točno i savjesno. Protiv častnika koji su prebjegli partizanima povedeni su izvidi od strane mjerodavnih predpostavljenika i ratnih sudova.

Zastupa zapovjednika
General (Pacak)
Pacak

(M. P.)